

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 20.

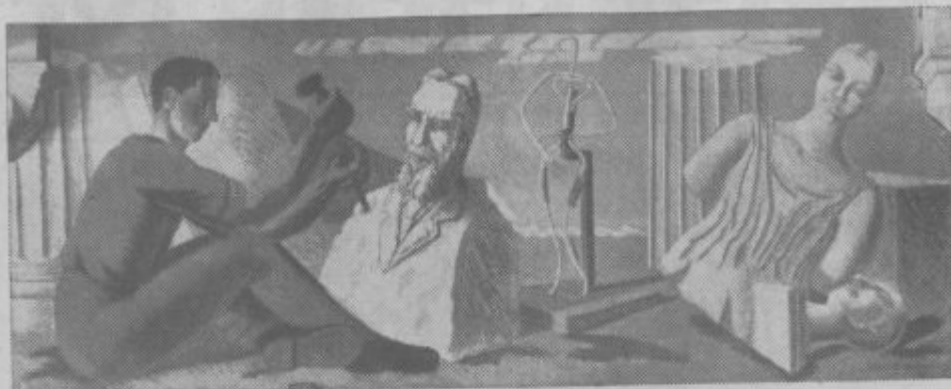
V LJUBLJANI, 14. MAJA 1933.

KNJIGA 13.

PORTRET

Foto REPUTIN, ZAGREB

ARHIBALD ZIEGLER

KIPARSTVO (Umetnik kleše Shawov kip)
Copyright by Presse Photo, Berlin

PETER SE ZBUDI V ŽIVLJENJE

L. MRZEL-FRIGID

NADALJEVANJE

In tako se je zgodilo, da se je med Rutarjevo in Herfortovo hišo tedaj napletla tanka, prosojna, božje rahla vez. Desetkrat in stokrat so po tistem videli ljudje, ki so hodili mimo po cesti, kako sta se mali Peter in Mimica za roko vodila po cesti, kako sta se nazadnje ustavljala ob vrtnih vratih Herfortove hiše in kako sta se na koncu s poljubom poslavljala drug od drugega. Ljudje so se smejali otrokoma in še stari Herfort se je smejal. Še na um ni utegnilo priti staremu Herfortu, da se prav v tej zgodnji ljubezni morda razodeva skrita usoda, ki je dodeljena enemu ali drugemu obeh otrok. Toda kar se usode tiče, je gospod Herfort s svojimi očmi in s svojimi rokami preizkusil vse preveč sveta, da bi se še kdaj poizkusil zoperstavljati takšnim rečem.

Mali Rutarjev Peter pa je za tem svojim otročjim nagnjenjem že na vse zgodaj zabredel v prepade tistega sveta, ki mu je bilo odločeno, da bo živel v njih. Prijatelj Marko in lepa Herfortova Mimica — to sta bila oba bregova, ki je med njima pljuskalo njegovo življenje. Res je, da je bila Mimica samo iz hiše majhnega paznika z Dobrne, toda paznik in rudar sta v Trbovljah dva svetova, ki ju ločijo neprehodne, iz bodeče žice spletene pregraje. V Trbovljah je, kakor je na Slovenskem: vsak gospod je samo majhen, samo tako rekoč gospod, resnični, zaresni gospodje so nekje da-

leč, daleč, včasih na Dunaju, včasih v Parizu. Peter sam je bil doma iz ene tistih zavrženih hiš, ki človek nikoli zadržno ne ve o njih, kam bodo šle: ali do najvišje zmage, ali na dno. Takrat, ko je mali Peter shodil, ta stvar že zdavnaj ni bila več vprašanje. Stari Rutar je bil človek odprtih oči in zdavnaj je že opustil slednje upanje, da bi še utegnil zmagati. Jasna ko beli dan mu je bila vsa stvar: njegovo življenje je zašlo na plaz, mirne duše in prekrizanih rok je sedel na njem, gledal, kako vse skupaj polagoma drsi navzdol, in se smehljaj. Nobenega smisla ni bilo več, da bi se človek še boril.

Težke povodnji so šle tedaj čez hišo. Birmovci s Prusovskega so prihajali v Trbovlje, po kolonijah okrog je bil prvi semenj, rudarji, naveličani teh prokletih jam in nesmiselnega upanja, da bi se v Trbovljah kdaj obrnilo na bolje, so birmovcem udarjali v roke in so se dali zapisavati, da gredo. Prismehljala se je sreča na Njivo, na Terezijo, na Fani, na Posetje, bile so ponudbe, da se jim človek ni mogel ustavljati. Vožnja v Vestfalijo prav za prav zastonj, za človeka in za vso njegovo družino, in tam, na Prusovskem, delo in življenje, kakršno se spodobi. E, na Prusovskem, to je čisto nekaj drugega kakor tu, v teh prokletih Trbovljah. Tam človek ne oteplje koruznega duša vsak dan, tam rudar ne jemlje suhega kruha na šiht. Na Prusovskem planta pečenka pa su-

rovo maslo in šunka; tam človek ne pi-
je grenke črne kave, čobodre, kakor da
je stara šihtne cape ožela v nji, tam si
človek lahko privoščiti piva pa renskega
vina. In povrh vsega — kakšna prili-
ka izobrazbe, kakšna možnost napredo-
vanja! Tu, v Trbovljah, človek samo
toliko velja, kolikor lahko nanosiš pi-
ščancev in jajc paznikom pa inženjerjem
v pisarne in gospodom v graščino. Mar
mislite, da bi bil stari Medvešček iz
Podmeje, ki ne zna ne pisati ne brati,
sicer kdaj prišel za paznika? Ko ne zna
pisati, si vsakega svojega delavca na
numeri s kakšnim posebnim znamenjem
beleži v šihtne bukve in za vsak naložen
hunt si riše v bukve majhne kvadratke.
Mar mislite, da imajo tudi na Prusov-
skem takšne Medveščki glavno bese-
do? Ali ste poznali Žarnovega Jurija?
Ali ga niste poznali?

Takole deset ali dvanaest let bo, kar
je šel iz Trbovelj, takrat, no, ko se je
bil vrnil Eržen in je po Dolini dajal za

pijačo, da je, kakor ti zdajle rečem, lilo
od miz, in je nabiral rudarje za na Pru-
sovsko. Res je, prav vsem se takrat ni
obneslo, veliko je bilo po tistem govoric.
Ampak kdor je za kaj, ta povsod obve-
lja. No, Žarnov Jurij je bil za pinča na
Ajnzarju, vodo je nosil po numerah. Ta-
krat je z Erženom šel. In kaj se je zgo-
dilo z njim? Ni še leto dni, kar je pisal
domov, da je postavljen za inženjerja.
Da, za inženjerja. Nekakšen patent je
iznašel, nekakšno avtomatično zavoro
za hunte ali kakšnega hudiča že — in
potem ga je rudnik na lastne stroške
dal šolati. Zdaj je inženjer, trikrat tolik-
šen revir ima pod sabo, kakor je tale
naš Ajnzar, in bogato se je oženil, ne-
kakšno Nemko je vzel za ženo. Seveda,
toliko ni neumen, to mu še na misel ne
pride, da bi zdaj še kdaj hodil v Trbov-
lje. — Takšne zgodbe so šle od člove-
ka do človeka, od hiše do hiše, od kolo-
nije do kolonije. Stari rudarji, ki so bili
preveč priklenjeni na svoj revir, da bi

CREDA OVAC

se še predajali vetrovom od danes do jutri in bi svoje življenje stavljali v loterijo, so mrki in nemi sedeli sredi brezglavega vrveža. K vrugu je šla čez noč vsa socialna demokracija, vsa razredna zavest, vsa vera v revolucijo. Na Prusovsko! Povest o Juriju Žarnu! — In ko so treznejši, mirnejši ljudje prijemali najbolj goreče izmed mladih za besedo in so jih vpraševali: — Pa kaj misliš, da boš tudi ti tam za inženjerja? — se še malo niso dali zмести in so odvrčali: — Za hudiča bom, pa ne za inženjerja! Ampak jaz imam čez glavo zadosti vsega tega.

In tako so jemali slovo od kolonij, za počen groš so prodajali sosedom svoj malovredni baliž, posteljo, omaro dva stola, stresali so izkupiček v žep in so zavijali v krčmo, da bo vsaj malo veselo to slovo. Hudiča res, človek se je nazadnje privadil na te zamazane, ničvredne Trbovlje, vsaka stvar je na vse zadnje vredna, da spodobno vzameš od nje slovo. Prihajali so k Rutarju, sedali za mizo in s široko roko naročali pijače. Stari Rutar se je v zadregi prestopal za svojim pultom v štacuni, segal je po debelo knjigo, ki je ždela visoko na stelaži, in je listal po nji. V težke vsote so šle številke, ki so bile pisane pod črtami; to so bili dolgovi, ki so jih rudarji imeli pri njem za moko in za caj, za krompir in za petrolej. Bilo jih je, ki so zdaj sedeli za mizo pri njem, naročali, pili in slavili svoje slovo, toda

beseda jim ni šla z jezika, ena sama, kakršnakoli že beseda o tem, kam naj zdaj Peter Rutar prepíše stare račune. Prestopal se je okrog, mencial je in se smehtal, in če je že v resnici kdaj nanesla prilika, da je izpregovoril iz oči v oči, so po navadi vstajali izza mize, mu ponujali piti, ga trepljali po rami in mu obetali, naj samo toliko še potrpi, da pridejo na Prusovsko — tam se bo zanje začelo novo življenje; da mu od tam poravnajo tole malenkost dolga, to bo zanje mala skrb. In ko so potem trumoma odhajali z ženami, z otroci, z malimi črnimi, ogledanimi kovčegi čez ramo, ki so jih hranili še izza vojaščine za vsak slučaj, ko so odhajali mimo hiše po cesti, vriskali in s klobuki mahali po zraku, je Peter Rutar stal na pragu in odzdravljaj, znotraj, v prsih pa mu je srce pokalo od obupa. Odhajali so. Šli so. Na ovinku pod klancem so izginjali s svojimi vriski, s svojimi kovčegi, z vso svojo bedo. Z njimi so šli računi Petra Rutarja, šlo je, kar je bilo doslej še mogoče pričakovati. Peter Rutar se je prestopil na pragu, stresel je pepel iz pipe na tla, se okrenil, stopil do težkih vrat, zavrtel ključ, da je zaškripalo v ključavnici, stopil v klet, počenil k sodu in si dvakrat, trikrat drugo za drugim natočil kozarec. Na vse to skupaj se ni dalo ukreniti nič drugega, kakor da je človek pil.

DALJE

KAMELEON, MUHOZER

Nedavno je aeroplan iz Maroka prinesel v Zenevo nekaj kameleonov, oziroma kakor pišejo Srbi in pri nas dr. Poljanec: hameleonov. (Že Aristotel je poznal to žival, nazvano v njegovi govoric: prtilčni ali nizki lev.) Lahko si ga videl v izložbi, v oknu, koder je lovil muhe. Ima črvast jezik, ki ga sproži 7 do 8 cm daleč in nikdar ple. na ne zgreši. Zanimiva je ta kuščarica tudi zato, ker more vsako oko zase obračati: kakor bog Janus lahko gleda hkrati naprej in nazaj. Na vitkih nožicah ima po 5 prstov: 3 so obrnjeni naprej, dva nazaj. Na ta način hodi po deblih nekako tako kot ptiči plezavci. V narodi živi po drevju. Drzne si na konec najtanjših odraslekov, leze počasi, nad vse oprezno. Najprej ovi. je dolgi rep okoli veje, stegne nožico in se previdno prepriča, ali ga bo opora držala. Čeprav odrasli kameleon meri do 40 cm, je vendar tako lahek, da komaj komaj pripogne vejico, po kateri telovadi. Posebno preseneča pri njem ta podrobnost, da more spreminjati barvo. Po navadi je sivo rumenkast, n. pr. pepelnati kameleon,

chameleon cinereus, iz Severne Afrike. Strah, jeza, veselje, toplina pa povzročajo, da predručači svojo polt. Lamete-Houdar (1672—1731), ki je svoje dni slovel po tragediji »Ines de Castro« iz portugalske zgodovine, je o naši živalci zložil basen, kjer se pričaka dva človeka o njeni barvi ter nazadnje prosita tretjega, naj odloči spor. Basen se končava:

»... Še jaz vas prosim, a ne le on, sodite: Kakšen je kameleon?
Gospodu je zelen,
a meni je rumen.«
»Pobogajta se, ni ne tak ne tak, saj je le črn.« razsodnik pravi,
»ujel sem enega sinoči
in ob sveči ga ogledal daví,
tu v robcu je zavít črnjak.«
Razgrne ruto, žival pa bela skoči.

Spričo te lastnosti ga šulek imenuje v hrvatskem slovarju: dvoživčnjak. A v prenešenem pomenu se je včasih dejalo: kameleon je madžaron. Tudi v zgodovini naše politike najdeš to peovko za vihravega večtrnjaka (k.).

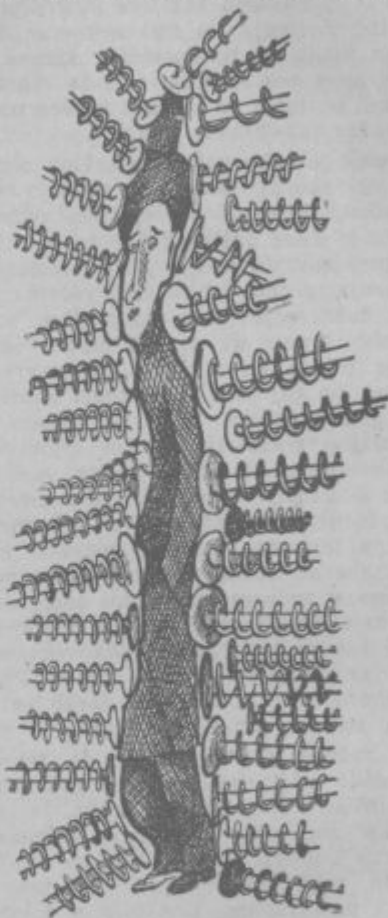
PRGIŠČE ZRAKA

O zraku nismo vajeni dosti razmišljati, čeprav nam je — da si ne živimo neposredno od njega — prav tako potreben kakor ribam voda. Zaslužil pa bi zrak večje pozornosti, ker je prav tako skrivnosten svet kakor kapljica vode, koje pestro življenje nam je razkril mikroskop. Dasi vdihavamo zrak od prvih trenutkov življenja, nam je bil vendar do pred 150 leti popolnoma neznana snov, vsaj kar se tiče sestava. Šele kasneje si je začela znanost počasi korak za korakom osvajevati tudi zračni ocean, spoznavati njega lastnosti in sestavine, zlasti pa njega kemični pomen za življenje in za trajnost našega planeta.

Zračno morje, ki obdaja zemeljsko kroglo nalik debelemu omotu mehke vate, tehta v celoti 5630 bilijonov ton. Človek bi sodil, da mora ta strašanska peza zmečkati vse, kar je mehkejšega na zemeljskem površju. To bi se moralo dejanski zgoditi, če bi bila telesa votla in bi bil v notranjščini brezračen prostor. Ker je pa v notranjščini teles enak zračni pritisk kakor na površini, se pritiska prestrezata med seboj in organizem ne čuti silnega bremena, ki tišči nanj. Drugače tudi ne bi bilo mogoče, ker znaša zračni pritisk na površino normalnega človeka kakih 18 ton. To težo mora človek vlačiti s seboj v vsakem položaju, naj leži, stoji ali sedi, naj se zateče v katerikoli kotiček na širni zemeljski obli. Ko se bo nekoč čez milijone let zračni pritisk zmanjšal, kakor napoveduje znanost, potlej se bo moral sorazmerno zmanjšati tudi krvni pritisk. Narava bo zmerom poskrbela, da se bodo njeni varovanci pravočasno prilagodili spremenjenim okoliščinam. Da bi nam katerikrat zrak delal težko življenje, se ni bati.

Zrak je snov, ki si jo vsak lahko zaustonj privoščiti kolikor mu drago. Človek, ki je 16 ur na dan pokonci in ki si privoščiti samo 8 ur počitka, prediha v tem času 15.000 do 20.000 litrov zraka, kar znese na leto lepo mero ca. 6.000.000 litrov. Če računamo, da je na svetu blizu dve milijardi ljudi in še silna armada vsakovrstnih živali, si lahko ustvarimo nekakšno sodbo, kako fantastična množina zraka se konsumira na leto.

Če se zrak ohladi na dovolj nizko temperaturo in spravi pod tako zvan kritični pritisk, potlej se spremeni v redko, kadečo se tekočino. Tekoči zrak se dosti raži v hladilnih napravah in v

Vsak človek mora prenašati ca. 18 ton zračnega pritiska. Če bi bilo telo v notranjščini brezračen prostor, ki ga ta ogromna teža stisnila kakor suho bilko.

novejšem času tudi v razstreljevalni tehniki. Če bi si naša tehnika zadela nalogo, spraviti vse ozračje v tekoče stanje, potem bi mimo drugega, čemur ne bi bila kos, potrebovala tudi še nemogoče veliko posodo z globočino 250 km in premerom 200 km, da bi vanjo prestregla ves tekoči zrak. Če bi se potlej pripetilo, da bi kak neroden titan to posodo po nesreči prevrnil, bi na-

stal edinstveno veličasten vesoljni pop-top: Deset metrov na visoko bi zalil tekoči zrak zemeljsko oblo. K sreči je ta poskus nemogoč, prav tako nemogoč, kakor načrt tistega prosvetljenega kemika, ki se je pred nekaj leti ponudil, da bi »sežgal« ves kisik, kar ga je v ozračju. Njegova blaga pamera, s katero bi rad vsemu kar leze in gre upihnil luč življenja, se niti nekomur drugemu nikoli ne bo posrečila, ker se da kisik sicer res »sežigati«, toda v zraku je tudi še dušik, ki bi vsak takšen usodni požar pravočasno udušil.

Dušik je tako važna sestavina zraka, da ga skoraj lahko imenujemo naš vsakdanji kruh. Med vsemi sestavinami zraka je delež dušika dobre tri četrtine. Če pravimo, da prižge kisik plamenček življenja, potem lahko tudi rečemo, da daje dušik rejo temu plamenčku. Toda navzlic temu, da spravi človek skozi svoja pljuča na milijone litrov zraka, se mu po tej poti ne posreči zadržati niti grama dušika, ki ga organizem tako nujno potrebuje. Če bi organizem lahko sprejemal dušik, kakor vsrkava kisik in ga pretvarjal v beljakovine, potem bi dejanski lahko živeli od zraka. Žal pa tega ne moremo, marveč smo navezani na dušikove spojine v zemlji, ki nam v večnem krogotoku omogočajo življenje. Geoffrey Martin je nekje zapisal »da ni niti enega dušikovega atoma v zraku, ki ne bi bil že napravil poti po tkaničevju rastline ali živali in ne samo enkrat, ampak večkrat«.

V zadnjih desetletjih se je tehniki posrečilo najti postopke za pridobivanje dušika neposredno iz zraka. Iz tega dušika se mimo drugega izdelujejo umetna gnojila. Strah, da bi se nemara zaradi tega zrak razredčil, je prazen, zakaj nad vsakim kvadratnim kilometrom zemlje je toliko dušika, da bi z njim lahko celih 50 let krili vse naše potrebe. Proizvodnja dušika iz zraka se bo lahko potisočerala, kar se bo kesneje nekoč prav gotovo tudi zgodilo, ko bodo izčrpana ležišča kalija in solitra, vendar se to v ozračju niti malo ne bo poznalo.

Zraku pa nismo dolžni življenja samo zaradi njegovega dušika, ki je poglavitna gradbena snov vsakega organizma in zaradi njegovega kisika, ki skrbi za poglavitni življenjski proces izgorevanja, marveč tudi zaradi toplote, s katero odeva našo zemljo. Brez zračnega plašča bi bila zemlja gola kakor mesec. Po

dnevi bi sončni žarki vse požgali in izsušili, ponoči pa bi zemlja odrevenela v strašnem mrazu. V zračnem plašču, ki dobro izolira, pa si zemlja ohrani precej enakomerno temperaturo. V sončni pripeki vsrkava zračni plašč odvečno toploto, hkrati pa brani, da bi jo mogla zemlja ponoči izgubljati v vsemirje.

Tista snov v zraku, ki skrbi za tako smotrno uravnavanje toplote na zemlji, je ogljikova kislina. Prav malo je je v zraku; komaj tretjino odstotka in vendar zmaguje tako težavno nalogo. V

Zrak je tista snov, ki je človek največ konsumira in ki ga nič ne velja. Kdor je dnevno 16 ur na nogah in si privoščil le 8 ur počitka, porabi ta čas 15.000 do 20.000 litrov zraka.

pradavni dobi, ko so zeleneli še gozdovi, iz katerih je nastal premog, je bilo v zraku nedvomno več ogljikove kisline kakor zdaj. Zaradi tega je bilo na svetu tudi dokaj bolj gorko. Ozračje je moralo biti toplo kakor zdaj v umetnih rastlinjakih in za toplokrvna bitja prevročje. Učenjaki sodijo, da je slična atmosfera še dandanašnji na Veneri.

Učenjaki pa se tudi prerekajo ali se odstotek neobhodno potrebne ogljikove kisline v zraku veča ali manjša. Ako bi bilo ogljikove kisline zmerom manj, potem bi morala srednja temperatura na zemlji nevarno pasti. Ogljikovo kislino nenehoma vsrkava morje in troši se v življenjskih procesih rastlin. Obnavlja pa se pri delovanju ognjenikov, pri sežiganju naših običajnih goriv: premoga, lesa in petroleja ter seveda tudi pri dihanju ljudi in živali. Razumljivo je, da

ljudje ne moremo upoštevati vseh plusov in minusov pri tem velikanskem računu in da zaradi tega ne moremo vedeti, ali je ogljikove kisline zmerom več ali manj. Vsekako vulkani še ne bodo nehali bljuvati in ljudje bomo tudi še kurili nekaj časa, tako da se za enkrat ni bati tiste smrtne ledne dobe, ki bi morala priti, kadar bi ogljikova kislina izginila iz ozračja. Nekateri znanstveniki sodijo, da se bo v naslednjem časovnem razdobju odstotek ogljikove kisline celo nekoliko povečal.

Žarilna cev, v kateri bi bil spravljen ves neon našega ozračja, bi oklepala ravnik in dajala dovolj svetlobe, da bi se noč spremenila v dan.

Poleg kisika, dušika, ogljikove kisline in malenkosti vodika, vsebuje zrak še vrsto tako zvanih »zlahtnih plinov«, ki jim je znanost nadela ta pridevek zaradi tega, ker so nedostopni za vsaka kemična združevanja. Najmočnejše je med temi zakrknjenimi samci zastopan argon, plin, s katerim se polnijo žarni-

ce. V sto kilogramih zraka je ca. 1 kg argona. Dosti bolj redek je helij, ki ga poznamo kot izvrstno polnilo za zrakovplove in še redkejši kenon, ki ga ni niti celo stotisočinko odstotka. Bolj znan od kenona je neon, ki nam žari ponoči v jarki oranžnordeči luči iz reklamnih napisov. Če bi pospravili iz zraka ves neon in ga napolnili v žarilne cevi, potlej bi lahko ovili ravnik z dovolj močno žarečo kačo, da bi se noč spremenila v dan in da bi celo Marsovci opazili našo umetno razsvetljavo.

V zlahtnih plinih naše atmosfere je tudi izvor severnega ali tečajnega sija ter nešteti drugih svetlobnih pojavov, ki jih opazujemo v visokih zračnih plasteh. Zaradi električnih polj v okolici zemeljske krogle se ti plini, ki so seveda zelo razredčeni, razžare in nam svetijo v značilnih barvah. Te kozmične svetlobne pojave se je že lani posrečilo umetno reproducirati v laboratoriju.

Zlahtnim plinom se obeta še velika bodočnost glede na njih vsestransko uporabnost v raznovrstne tehnične svrhe. Tudi ti pritlikavci, o katerih so takoj spočetka po odkritju sodili, da so se čisto slučajno vrinili med poglavitne sestavine zraka, so se izkazali kot dragocenosti, ki jih danes ne bi mogli več pogrešati. Tako počasi zmerom globlje spoznavamo, da zrak vendar le ni prazna sapa. Vsak njegov molekul in vsak atom je močan svet v organizaciji nešteti drugih, ki brez njega ne bi mogli obstojati. np.

DOBA PROSVETLJENOSTI

Če tako razmišljamo o nadlogah in katastrofah, ki jih dandanes doživljamo, se uverimo, da kljub nasprotnim trditvam vendar niso nič novega pod soncem, da je vse to nekoč že bilo, sicer v drugi obliki in v drugem obsegu; prepričamo se nadalje, da se nam vse te težave, vsi ti izredni dogodki dozdevajo le zaradi tega tako ogromni, ker so se pomnožila sredstva, ki vse te vsakodnevne prigode in nezgode v življenju povprečnega človeka bliskovito doženejo, objavijo in sumirajo. Kaj so nekdanj ljudje vedeli o stiskah v drugih deželah? Saj smo bili komaj za silo poučeni o nadlogah v lastni zemlji. Kaj smo vedeli o političnih izpremembah v drugih državah? Ob izbruhu svetovne vojne so se v mnogih deželah čudili, in pri sklepanju mirovnih pogodb so bili marsikje osupli, da so na svetu nekakšni narodi, ki tvorijo države, narodi, ki se je o njih v prejšnjih letih le redko kedaj takole mi-groređe kaj slišalo. To se je sedaj teme-

ljito izpremenilo. Z velikimi črkami se zdaj objavljajo stvari, ki se poprej niso zdele omembe vredne. In vsepovsod naleti takšno poučno pojasnilo na milijone inteligentnih in dovtetnih čitalcev in poslušalcev. Pa je li to morda napak? V položaj se je treba živeti. Doba prosvetljenosti se je šele zdaj začela. Ali si ne moremo razlagati tudi velikega nagnjenja k diktaturam s tem, da se voditelji z desne in leve še niso vživeli v te nove razmere? V tem novem položaju je treba iskati novih potov in načinov, kako poučevati in vzgajati, treba je v tej ogromni, kaotični množini raznih možnosti prosvetljevanja ustvariti neko skladnost, treba je ljudi tako rekoč imunizirati pred beganjem in ščuvanjem zapeljivcev, ki gredajo dejstva in jih nalašč napačno razporejajo. Bolj ko kdaj je treba danes v vzgoji človeškega rodu iskati ključ k bodoči usodi kulture in civilizacije. rč

ZMOTE IN ZABLODE V ZGODOVINI ZEMLJEPISA

DR. VLAD. TRAVNER

NADALJEVANJE

Tudi Orellanovo poročilo o Amaconkah ni povsem izmišljeno. 1850 je obiskal angleški potnik Wallace pokrajine ob gornjem toku Amaconke in videl, da nosijo tam moški kite, glavnike in razno lepoticje, si ruvajo brade in brke ter se pokrivajo v boju spredaj z velikimi pletenimi ščiti, tako da ni mogoče od daleč ugotoviti spola, ker sličiijo ženskam. Očividno se je boril Orellana s takimi moškimi in jih smatral za Amaconke, posebno ker je slišal od domačinov skoraj popolnoma podobno ime veletoka »Amassona« t. j. uničevalka ladij.

V splošnem je povzročila bajka o Eldoradu in deželi Amaconk obilo gorja in razočaranja. Imela pa je tudi dobre posledice. Številne odprave, ki so iskale bajnih zakladov, so povzročile, da poznamo danes ozemlje na meji Kolumbije, Venezuele, Guyane in Brazilije bolje kakor marsikatero druge dele južno ameriške celine.

V istem času, ko je sanjal o Eldoradu ves svet je obiskal (1557) Francoz Thet Brazlijo. Tu je videl — baziliska, o katerem poroča doslovno: »Ta pošast usmrta človeka z enim samim pogledom. Njegovo telo je dolgo okoli 9 palcev. Glava je koničasta in ima belo pego v obliki venca. Gobec je rdeč...« Junaški raziskovalec žal ne pove, kako si je rešil življenje. Morda se je poslužil prastarega sredstva in pokazal bazilisku oglevalo. Baziliskov pogled je namreč tako strašen, da bazilisk takoj pogine, če vidi samega sebe.

Kako ukoreninjena je bila vera v taka pošastna bitja celo v znanstvenih krogih, dokazujejo zemljepisna dela tega časa. Ze omenjeni Sebastian Münster pripoveduje v svoji »Kozmografiji«, da žive na svetu ljudje s pasjimi glavami, z obrazi na prsih, salamandri, ki žive v ognju, enorogi, zmaji, baziliski itd. Druga znamenita in priljubljena zemljepisna knjiga tega časa je »Lycosthenes: De prodigiorum ac ostentatorum chronicon« (1557). Pisatelj zatrjuje, da bivajo v gozdovih Tatarije tako zvani »leogalli«, — živali, ki združujejo oblike in lastnosti levov in petelinov; v Skitiji pa Arimaspi, ki jih ome-

nja še Herodot. Taki nestvori pa niso bili doma samo v daljnih in težko pristopnih krajih, temveč tudi v Evropi. 1523 se je rodil baje v okolici mesta Celle v Nemčiji »Vitulumachus« t. j. bitje, ki je bilo napol tele, napol človek. (O tem nestvoru poroča tudi Martin Luther). Karih 30 let pozneje je prišel na svet blizu mesta Halle »Porcosacerdos«, ki spada brezdvomno med najčudovitejša bitja, ki so živela kdaj na zemlji. Ta pošast je bila namreč do polovice pravi prašič, do polovice pa (protestantski) duhovnik!

Občudovanja vredno domišljijo je imel Francoz David Ferrand, ki je obiskal 1626 Perzijo. Tu je videl slone, ki so imeli vse človeške lastnosti; baje so bili celo vneti pristaši Zoroastrovih verskih naukov!

Prilичno v istem času je poročal Anglež Davity o perzijskem mestu Rei, ki je štelo že v 9. st. po Kr. 1.766.000 hiš, 6.400 šol, 16.000 kopaljšč, 15.000 džamij in 12.000 mlinov. Najčudovitejšje je, da je bil Davity edini človek na svetu, ki je videl to mesto, ki je prekašalo celo današnji Pariz!

1639 je potoval v Perzijo v diplomatski misiji učeni nemški pisatelj in knjižničar Adam Olearius (prav Ölschläger), ki poroča, da žive na Sumatri želve, ki tehtajo nad 300 funtov.

V l. 1638—1663 je prepotoval Francoz Tavernier Perzijo, Mongolijo, Indijo, Kina in Sundske otoke ter videl mnogo nenavadnih stvari. Nekje v Perziji je čudovit studenec, ki ozdravi človeka takoj, če ga je picila strupena kača. Če pa se približa studencu kača, hipoma pogine. Izredno učinkovita je tudi voda reke Alchabar. Če zavžije človek samo par požirkov, dobi tak apetit, da sne na mestu celo jagnje. Voda, ki izvira na otoku Amorgos, pa povzroča svetlovidnost.

Tavernierov rojak mornar Monconys (1611—1685) je videl 1660 v Indiji zmaja, ki je bil popolnoma sličen zmaju, o katerem poročajo grške pravljice, da čuva vrtove Hesperid na Atlasu. Monconys je imel tudi nenavadne čevlje iz kože nekega bitja, ki je napol človek napol riba in ki živi v Indskem

oceanu. Čevlji so bili tako močni, da jih je po lastnih navedbah nosil 3 leta. Na otoku Mauritius (pri Madagaskarju) žive želve, ki imajo tako velike lupine, da živi v njih 10 ljudi.

Še večje želve je videl njegov sodobnik Italijan padre Martini v Južnem morju. Te živali so namreč sličile otokom. Na hrbitih je rasla trava in celo velika drevesa.

Okoli 1680 je obiskal goro Ararat (menda kak stranski vrh) Anglež John Struys, ki opisuje svoje doživljanje takole: V začetku je bilo precej mrzlo. Ko pa se je povzpел »preko prvih oblakov«, se je nenadoma zvišala temperatura tako, da je našel zrelo grozdje. Na vrhu gore je videl popolnoma ohranjeno — Noetovo barko. Dobrih 20 let pozneje je šel na goro že omenjeni znameniti francoski botanik Joseph Pitton de Tournefort, ki je opisal (1702) svojo pot v delu »Voyage au Levant«. Tournefort seveda ni našel več Noetove barke; zato pa več sto tigrov, ki so bili tako krotki kakor pri nas jagnjeta.²⁸

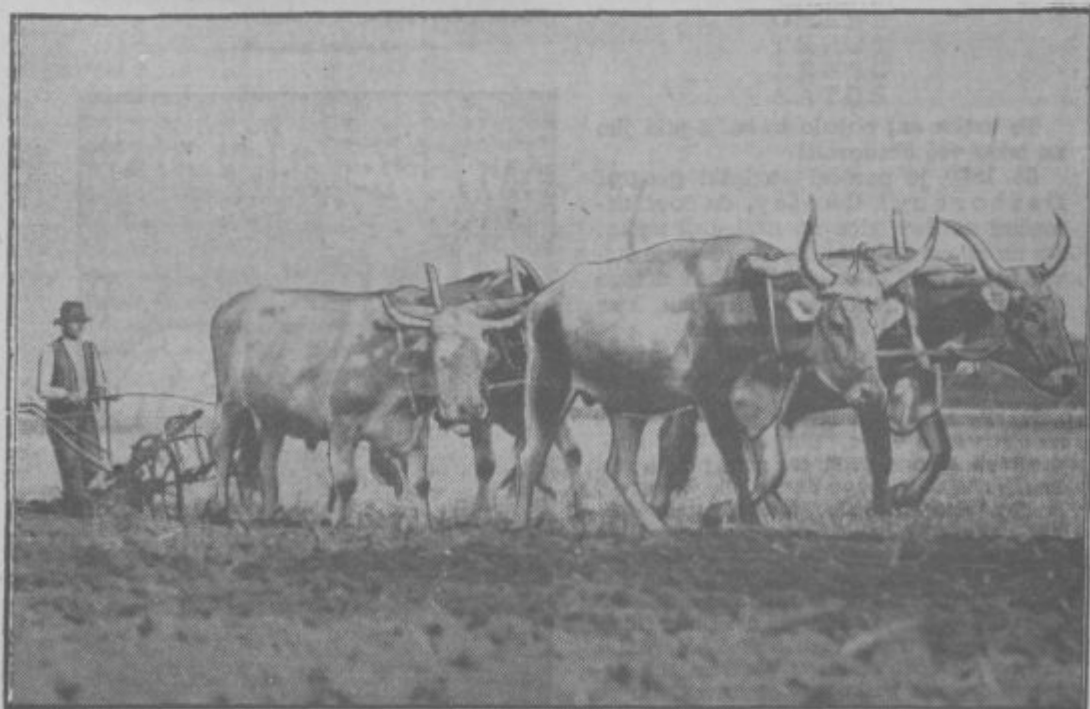
²⁸) To poročilo je verjetno, ker so naši raziskovalci v najnovejšem času (1930) na Himalaji divje živali, ki se niso bale ljudi.

Eden največjih učenjakov te dobe je bil Nемеc Hiob Ludolf (1624 do 1704). Baval se je z zgodovino in kulturo vzhodnih narodov in obvladal 25 — večinoma orientalskih — jezikov. 1681 je izdal s sodelovanjem abesinskega patriarha Aba Gregorija in na podlagi mnogih abesinskih listin obsežno delo »Historia aethiopica«, ki je še danes glavni vir za zgodovino te prastare dežele. Med drugim poroča tudi o kraljevini Belequanze, ki so jo poznejši potniki iskali zaman in ki je ostala do danes povsem nerešena uganka. Gotovo je le, da vestni in zanesljivi učenjak vedoma ni poročal neresnice.

Znameniti francoski admiral Abraham marquis Duquesne (1610 do 1688) zatrjuje, da je videl na Ceylonu zmasja, ki je bil tako močan, da je premagal z lahkoto največje živali.

Pesnik in naravoslovec Tomaž Corneille (1625—1708) — brat velikega francoskega dramatika — pa poroča, da je videl v Donavi ribe, ki so imele mišja ušesa.

»Kralj morja« konec 17. in v začetku 18. stoletja je bil nekdanji flibustir (ropar) in poznejši raziskovalec Anglež

DELO NA POLJU

William Dampier (r. 1652; kdaj in kje je umrl, ni znano), ki je mnogokrat prebrodil vse oceane in odkril v Tihem morju več otočij, morskih cest i. t. d. 24. februarja 1700 je bil — po lastnem dnevniku — blizu Nove Gvineje priča nenavadnega dogodka: »Dve ribi, ki sta sledili naši ladji že pet ali šest dni, sta zapazili ogromno morskó kačo in jo takoj zasledovali. Po postavi in velikosti sta bili podobni morski makreli, toda rumenkasto zelene barve. Kača je bežala zelo naglo in držala vedno glavo nad vodo. Ribi sta jo skušali zgrabiti za rep. Če se je kača obrnila, se je ustavila prva riba; druga pa je stopila na njeno mesto kot lovec. Tako sta zasledovali kačo, ki se je branila dolgo časa, dokler nismo zgubili živali izpred oči.«

1739. je poročal angleški admiral lord George Anson (1697—1762) o neverjetni dobrodušnosti litvanskih medvedov. Te zveri ljubijo namreč male otroke tako, da jih ugrabijo kmetom iz hiš, jih zrede in jih, ko dorastejo, spet vrnejo staršem.

1836 je svetoval angleški potnik Gardiner Indijancem v Braziliji sledeče znopavno in baje učinkovito sredstvo zoper pike strupenih kač: Na pet listkov naj napišejo te-le besede:²⁰

SATOR
AREPO
TENET
OPERA
ROTAS

Te listke naj pojedó in kačji piki jim ne bodo več škodovali!

Še 1840 je poročal angleški geograf Desboroug Cooley, da love domačini na Javi ribe na naslednji način: Ob morskem nabrežju se zbere večje število ribičev, ki glasno kriče. Zaradi tega pridejo velike množice rib k obali, kjer jih polove ribiči z golimi rokami.

Naj zadostujejo ti primeri, ki kažejo jasno dovolj, kako čudovite nazore so

²⁰) Te besede so igrale v srednjeveški magiji veliko vlogo. Bile so v vseh alkemističnih laboratorijih. Magična ni bila vsebina (»Sejalec Arepo drži s silo kolesa« v srednjeveški latinščini), temveč izredna oblika. »Formula« se da namreč čitati od leve na desno navzdol, od desne na levo navzgor, v kolonah od leve proti desni navzdol in od desne proti desni navzgor. Razen tega se čitajo še na več drugih načinov, ki jih ugane lahko vsak bralec. Morda se mu bo posrečilo sestaviti v našem (ali katerem drugem jeziku) sličen stavek, kar pa je malo verjetno, ker so se doslej vsi poskusil izjalovili.

imeli ljudje od najstarih dob skoraj do današnjih dni o zemlji in njenih prebivalcih. Danes žive le še spomini na nekdanje zmote in zablode v narodnih in umetnih bajkah, pripovedkah in pravljicah, v številnih zemljepisnih imenih in na mnogih grbih. Od časa do časa poročajo še časniki o morskih kačah ali drugih senzacijah, kakor v zadnjem času (po navedbah avstralskega raziskovalca doktorja Licheja) o nekem drevesu na Madagaskarju, ki žre baje meso živali in ljudi. Mi mislimo, da poznamo obličje matere zemlje in da zmote in zablode niso več mogoče. Kdo bi še verjel, da žive na površju zemeljske oble ciklopi, brezglavci, leogalli, baziliski, enorogi, zmaji in še nešteta druga bitja, ki jih je ustvarila človeška domišljija — danes v dobi radia, filma, fotografije, zrakoplovov in drugim izumov moderne tehnike, ki je skrčila čas in prostor na minimum in omogočila skoraj neposredno gledanje v daljavo. Uverjeni smo, da so dosegle vse znanosti vrhunec razvoja in da preostaja le še izpopolnitev in dopolnitev našega znanja. In vendar: ali ni tudi to naše mnenje o svetu in življenju zmota in zabloda? Kdo ve, če se ne bodo ozirali zanamci na nas z istim pomilovalnim nasmeškom, kakor mi na prednamce? kajti — zmote in zablode je naklonila usoda vsemu človeškemu rodu!

BELLING: KOZE NA PASI

ZAKAJ SO ATOMI TAKO MAJHNI?

O tem nenavadnem vprašanju je razpravljajal pred nedavnim na javnem predavanju berlinski fizik Erwin Schrödinger. Vprašanje je nenavadno, ker mu na prvi pogled ne moremo uganiti smisla. Saj bi nam zadostovalo vedeti, da atomi sploh eksistirajo in da smo našli o njih takšne podatke, kakršni so naslednji: v kristalu kamene soli so natrijevi kristali oddaljeni od klorovih redno tri desetmilijontinke milimetra; v kubičnem centimetru helijevega plina je pri zračnem tlaku 760 mm in temperaturi 0 stopinj Celzija okroglo 27 trilijonov atomov (trilijon je enojka z osemnajstimi ničlami).

No, te številke se nam vidijo gotovo ogromno velike in ogromno majhne, s tem pa je vprašanje dobilo že določen pomen: veliko in malo zavisi zmerom od tega, s čim ga primerjamo. V primeru atomov se vrši primerjava tedaj z merili naše običajne okolice. Vprašati moramo: zakaj se vidijo atomi nam, prav nam tako majhne. Ali še bolje: zakaj smo v primeri z atomi tako veliki?

To je pa postal problem, na katerega je odgovor mogoč. Raziskati moramo samo to, katera sposobnost našega telesa bi odpadla, če bi telo ne bilo sestavljeno iz tako neznatno majhnih atomov.

Človeško telo je gotovo čudovito občutljiva tvorba. Že na malenkostne vplive okolice reagira s čudovito selektivnostjo. In kako ozke so meje, med katerimi lahko živi! Spremembo nvanje temperature za samo pet stopinj komaj opazimo; sprememba telesne temperature za pet stopinj pa povzroči smrt! To naše telo deluje torej v velikem in malem tako natančno, da moremo z njegovo pomočjo obvladati najtežje naloge. n. pr. premišljevanje o atomih...

Zdaj hočemo pokazati, da te natančnosti in gotovosti ne bi bilo, če bi naše telo ne sestajalo iz ogromnega števila atomov.

Kaj se zgodi s sestavom, ki ga tvori le majhno število atomov? Zamislimo si n. pr. nekoliko kroglic iz plutovine ali bezgovega mozga. Te kroglice naj visijo na tankih svilenih nitih. Če je okoliški zrak miren, tedaj bodo tudi kroglice visele mirno. Če pa leti roj komarjev okoli teh kroglic, tedaj jih bo gugalo sem in tja, v čisto slučajnih smereh.

Kar smo navedli v grobi primerjavi, je v finejši razvrstitvi velikosti do molekulov in atomov po angleškem botaniku Brownu l. 1827, odkrito in po njem imenovano »Brownovo gibanje«. Če opazujemo razredčeno raztopino kitajskega tuša ali mleka ali »koloidalno« zlato raztopino pod mikroskopom, tedaj bomo zagledali, da izvršujejo v tušu ogljeni delci, v mleku maščobni in v zlati raztopini zlati delci sunkovita, neredna gibanja sem in tja. Isto opazimo, če spravimo trde delce tobačnega dima v pripravniki komori pod mikroskop.

Gibi, ki jih izvršujejo takšna majhna telesa, izvirajo dejansko od nerednih sunkov okoliških molekulov. To si lahko predočimo z drugo primerjavo: V Ameriki imajo igro »pushball«, pri kateri suvajo igralci z zrakom napolnjeno velikansko žogo z rokami v zraku sem in tja. Pri gledanju iz daljave se ti bo pri tem čisto zdelo, da se žoga le malo giblje, ker se pri velikem številu sunkov od vseh strani nerednost teh sunkov na žogi nekako izenači. Pri navadnem nogometu pa je število sunkov, ki zadevajo žogo, dosti manjše; tu se nerednosti ne izenačujejo več: žogo meče zdaj na to, zdaj na drugo stran. Njeno gibanje je tako rekoč »Brownovo gibanje«.

Rekli smo, da izvira Brownovo gibanje delcev iz nerednih sunkov okoliških molekulov. Če se pa ti molekuli vedejo tako neredno in nepravilno, kako naj iz tega izvajamo kakšne zakone? In dejansko: če bi hoteli opisati pot posameznega molekula in njegova nešteta trčenja z drugimi molekulami tako natančno, kakor se da opisati n. pr. pot kroglice iz puške ali kakšnega planeta okoli sonca, tedaj bi težko prišli do cilja. Če se pa odrečemo točnih poedinih navedb in se zadovoljimo z navedbami srednje hitrosti molekulov, srednjega časa in srednje poti med dvema trkoma, tedaj izkoristimo lahko z uspehom zakone statistike in dobimo v splošnem vendarle spet gotove zakone.

Zdaj pridemo do glavnega: Statistični zakoni nam dajo srednje vrednosti za veliko število delcev, odpovedo nam pa, če gre za majhno število delcev. Pomislimo n. pr., da postane vsaka statistika o starostni sestavi prebivalstva v kakšnem velikem mestu neveljavna, če jo nanašamo samo na posamezno hišo. Tako je tudi delec, ki izvaja Brownovo

gibanje, tako majhne prostornine, da za njegovo razmeroma majhno število molekulov in atomov ne veljajo več zakoni statistike. To se pravi z drugimi besedami, da so razlike posameznih smeri in brzin nasproti srednjim vrednostim lahko zelo velike.

Povrnimo se k človeškemu telesu. Z ozirom na to lahko rečemo nastopno: Še v svojih najmanjših delcih deluje naš organizem tako gotovo in zakonito, da se n. pr. v stanici preko jedra, v jedru preko kromozomov in v kromozonih

preko še manjših delcev, tako zvanih »genov«, prenašajo čisto določene dedne lastnosti redno preko velikega števila pokolenj, ne da bi pri tem nastopile kakšne spremembe. Da se pa naše telo še v najdrobnejših delcih obvaruje motenj sprememb, mora biti zgrajeno iz ogromnega števila atomov in molekulov; in ker je naše telo baš zgrajeno iz tolikšnega števila atomov, tedaj morajo biti ti atomi pač tako majhni — v primeri s celotnim telesom.

(Po razpravi M. Lanstädta)

ZIVLJENJE IN SMRT V SING SINGU

(LEWIS E. LAWES)

DVAJSETO POGLAVJE

Za kaznjenca št. 69.738 se je vršila celo leto trdovratna borba, ki jo je pa slednjič izgubil, čeprav so bili njegovi sokrivci spoznani krivim le za zločin uboja in bili zato obsojeni na 20 letno ječo. Nekaj minut preden je stopil na morišče, se je poročil in njegova izvoljenka je postala v petih minutah žena in vdova.

»Vse se vedno dobro konča!«, je rekel, ko je stopil k morilnemu stroju.

Mati št. 70.297 je prošila, da bi smela spremljati svojega sina na zadnji poti in prisostvovati njegovi usmrtni. V očeh postave je bil lahko zločinec, toda njej je bil edino le sin. Nič čudnega ni, da je mlad razbojnik dober s svojo materjo, dasi je brezobziren do drugih ljudi.

Št. 70.235 in 70.759 sta ubila strežaja pri poskusu bega iz bolnice. Pozdravila sta smrt kot rešiteljico iz svojih nadlog na zemlji in eden je celo poljubil električni stol, preden je sedel nanj.

Št. 70.759 je bil znan z rabljem, ker je bil svoj čas zaposlen pri njem kot elektromehanični pomočnik in njegove zadnje besede so bile: »Opravite dobro svoj posel, John!«.

Št. 70.744 je prav rad pristal na to, da se mu odvzamejo neke žleze takoj ko ga ubije tok. Presadili so jih z uspehom na nekega duševno zelo nerazvitega jetnika, in sicer, kakor se je pozneje izkazalo, z odličnim uspehom. Žal je kasneje sodišče ugotovilo, da je bilo to dejanje nezakonito in so se zato slični poskusi

v bodoče zabranili. Isti je igral šah z nekim drugim obsojencem ter mirno vlek svoje poteze do trenutka, ko so ga odvedli v sobo smrti.

Št. 69.711, 69.712, 69.713 in 69.769 so bili zapleteni v rop ter je nekdo iz skupine oddal strel, ki je usmrtil človeka. Sodišče je spoznalo vse krive umora, čeprav je eden med njimi, št. 69.769, čakal pred vratmi s taksijem in izpovedal, da sploh ni vedel, kaj ostali nameravajo. Nekaj minut pred eksekucijo je št. 69.712 priznal, da je on izvršil zločin in smrtna kazen je bilo odložena. Ko je pa kasneje svojo izpoved zopet prekdical, je bila smrtna kazen nad vsemi izvršena.

Št. 69.713 je prišel prvi na vrsto, imel je mišljenje šestletnega otroka. Imel je posebno veselje nad tem, da je zaradi odložitve smrtno kazni oškodoval državo za eno kosilo zlasti še zaradi običaja, da se obsojencu za »zadnjo večerjo« prinese vse, kar si poželi.

Res je, čeprav zveni neverjetno, da obsojenci to večerjo izbirajo zelo skrbno ter jim tudi večinoma prav slastno tekne. Ko so št. 69.712, 69.713 in 69.769 umirali na stolu, je zadnji št. 69.711 pel s krepkim glasom »Oh, kakšno dekle je b'la Mici«, »Zbogom dečki«, in druge gostilničarske popevke, ki so bile pri nas tedaj razširjene. Za zabavo se je bavil mnogo z boksanjem in je tudi priznal, da je čisto kradel, hvalil se je pa, da je to, kar je vzel, vzel samo bogatim in dal revežem. Prosil je, naj mu dovolijo, da gre k elek-

tričnemu stolu po rokah in zanimalo ga je samo to, ali bodo časniki prinesli opis njegovih zadnjih trenutkov, da bi se njegovi tovariši iz njegovega ponašanja kaj naučili.

Ko je sedel na stol, je rekel: »Zbogom Lawes, starina!« in ko so bila jermena čvrsto privezana ob njegovo roko, so mu bile zadnje besede: »Le s polno paro!«

Dva Mehikanca št. 71.047 in 71.064 so morali podpirati, ko sta korakala svojo zadnjo pot. Eden med njimi po pokolenju pol španec in pol zamorec je prisil, naj se mu pošlje zamorski duhovnik. Ko je duhovnik prišel opremljen z visokim cilindrom ter zavil v dolgo haljo, so ga preiskali in so našli pri njem velik samokres.

Kakor se je kasneje izkazalo, je mož imel popolnoma prav, da je bil tako previden, ker je obsojenec napadel njega in paznika. Umrl je s kletvami na ustih.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)
(PONATIS TUDI V IZVLECKU NI DOVOLJEN)

ČRNA CELINA

Angloški raziskovalec Lapham se je nedavno vrnil s štiriletnega križarjenja po Afriki ter poročal o čudnih segah in navadah, ki jih je mogel opazovati po zamorski zemljini.

V Kappali (Uganda) gori večni ogenj pred kraljevim bivališčem. Kadar vladar umre, se pogasi tudi plamen. Tam tudi sedi nekaj žen ob grobu kraljevega deda, ne da bi šle kdaj pod milo nebo, to pa vse do svoje smrti. Pri Bagandih pa dlakotne (za možitev godne) ženske ne smejo delati. Paziti jim je, da se čim bolj zrede ter tako povečajo svojo kupčijsko vrednost. Na afriškem vzhodu je angleški znanstvenik videl domačina, obtoženega tatvine: privezan je bil za kol, v bližini pa je ležala butara palice, da je mogel prepotnik, ako se mu je zahotelo, dolgooprstnika po mili volji natepsti.

V Ginji ob Nilu je dognal, da udomačen krokodil stalno spremlja čolne!

V Kongu morejo moški iz ičurskega plemena skočiti 2 metra 23 centimetre. Lapham je nadalje naletel na sneg v Ugandi, 10 km od ravnške črte.

Raziskovalec pripoveduje takisto, da so levi nekakšni »trebuhljači«, kakor imenuje prof. Ramovš trboglasce ali krulivce (ventriloques). Znajo rjoveti baje na tak način, da premotijo svoj plen. Lev v Ugandi je skočil čez več ko tri metre visoko ograjo s celim volom v žrelo. Ugandski rojaki jako čislajo okus nekih letečih mravelj, ki jih z veseljem love po vsakem dežju. Z naslado uživajo tudi mešanico soli in sladkorja.

J. A. (La Tribune de Genève)

TAT

GUSTAV STERNISA

Večeri se. Široke stojnice mesarjev se megleno odražajo iz mraka. Prodajalci glasno govore, se smejejo in pospravljajo svoje blago.

Mahoma nekdo zakriči:

»Tat!«

Med stojnicami se požene slaboten, suhljat sedemnajstletnik. Njegove udrte oči plašno begajo in iščejo pomoči.

Za njim hiti krepak mesar v škornjih. Že pograbi mladeniča drugi mesarji. Vlečejo ga k stojnici.

Njegove oči žalostno prosijo.

Nekdo mu seže v žep in privleče iz njega košček mesa.

Fant hoče prositi milosti. Povsod vidi same sovražne, zasmehljive, site obraze. On je pa gladen. Vzel je konec mesa, da bi se nasitil.

»Stražnik! Kje je stražnik?« vpijejo nekateri.

»Ni ga!«

»Udari ga, hudiča!« zahruli mlad debeluhar.

Mesar v škornjih se široko zareži:

»Zleti cigan! Sam ti bom dal sodbo!«
Mladenič se boječe okrene in zbeži.

Že ga zadene težki mesarjev škorenj, da se siromak skoraj sesede. Požene se silneje. Mesar pa hiti za njim. Trdo udarjajo njegovi škornji ob tla. Spet dobi bežeči brco in nato še eno.

Naprej ne more več. Obstane. Zamaje se. Na tla se zgrudi. Z roko zadene ob kamen. Kri se mu poredi po desnici.

Mladenič jo pogleda. Žalostno se zasmaje in jo nese k ustam. Lastno kri prične lizati. Bolno šepče:

»Meso! Meso! Rdeče, sveže meso!«

Lice mu prebledi. Trudno se nasmehne in se onesvesti.

Pri stojnicah se smejojo mesarji:

»Dobro si delil pravico!«

»In pošteno!«

»Vsakemu svoje!«

Ostali pritrjujejo. Sovražno gledajo ležečega.

Mimo prisopiha hroma starka. Koščne pesti dvigne in zakriči:

»In to ste storili za košček mesa, ki ga je sirotej vzela, da bi se rešil lakote? Sram vas bodi!«

Ženica poklekne k mladeniču. Z mokrim robcem mu obriše obraz in mu težavoma pomaga na noge.

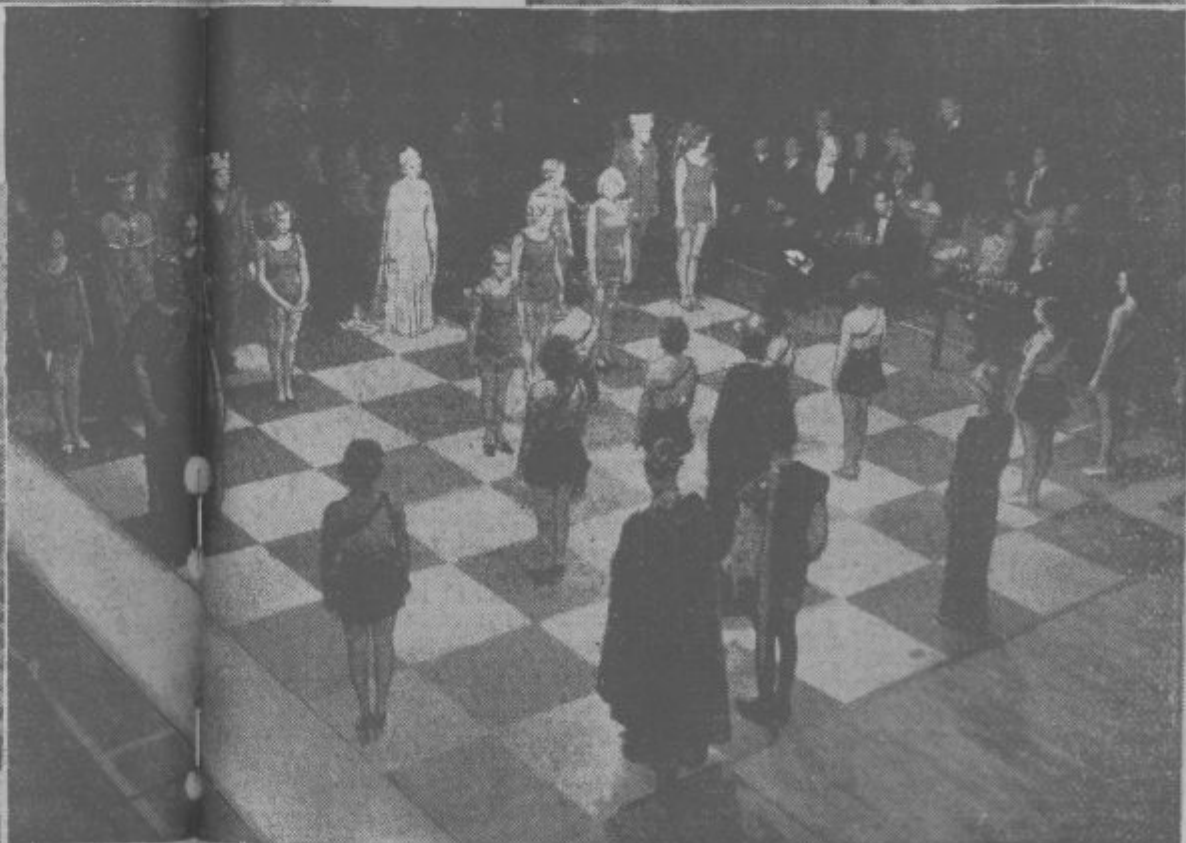
Ob električni luči zasije njegova postava. Roke se love. Senca se sključi. V daljavi se vidi, kakor bi korakal nekdo s težkim, črnim križem.

Levo zgoraj: V Brightonu na Angleškem so se že pričele poletne zabave — Spodaj: V plovnem kanalu med Berlinom in Vzhodnim morjem so zgradili velikansko dvigalno napravo, koje glavni del je 88 m dolgo, 18 m široko in 2.5 m globoko korito, ki se z ladjo vred lahko dviga in spušča 36 m visoko.

Desno zgoraj: Popularni filmski junak Gary Cooper kot zasebnik — Spodaj: Živ šah, ki sta ga igrala te dni svetovni prvak Capablanca in evropski profesor šaha Herman Steiner

SPOLNO VPRAŠANJE NA FRANCOSKEM

Lanski seksuološki kongres v Brnu je poudaril zapoznelost Francije v spolnih zadevah. Zakon iz julija 1920 prepoveduje govoriti o njih. Svetovna liga za reformo spolnosti, ustanovljena l. 1928., ki proučuje te probleme širokogrudno in jih rešuje na najbolj človeški način, obsega danes 25 dežel. Francoski odsek je doslej životaril, a nedavno se je obnovil in hoče nadomestiti izgubo. Glavna točka njenega programa je spolna odgoja. Pereč zadatek, ki ni še prenehal skrbeti sodobne vesti. Nравoslovci, vzgojitelji, družboslovci imajo vsak svoje stališče, kakor so pač bolj ali manj svobodnega duha. Skoraj vsi se zavedajo, da je treba nekdanje šege predrugačiti. Toda stara navada je železna srajca.

Avstrijski Nemci v tem prednjačijo: Freud, Adler, Hirschfeld, gojitev nagote (nudizem) in naturizem so njihovi.

Pariško občinstvo je lansko zimo drlo v poučni dunajski film *Frühlingserwachen*, predstavljajoč dušeslovne zmede ob doletnosti (spolni godnosti).

»Dovolj je prikrivanja«, so govorili gledalci, »mladini je treba zraka, svobode...«

Marcel Réja, po čigar razpravi »La Question de l'Éducation sexuelle« (Mercure de France, 1. IV. 1933. 73—99) so večidel posnete te vrstice, se je po predstavi rečenega filma obrnil na uglednega trgovca Duranda, člana Lige družinskih očetov, da se pomenita o predmetu. Durand (to ime pomeni meščanskega Francoza) je obsodil teorije novotarjev, češ, da ne gre skruniti otroške domišljije. Otrok je neizprosno logičen, svojo misel zasleduje do konca. (Spomnite se Župančičeve pesmice:

Skoči brate za medvedom!

— Pa zakaj?

Ukradel nam je lonc z medom!

— Pa zakaj?

In tako gre vedno dalje: pa zakaj?)

Durand je pisatelju navedel zgled:

Poznam vrlo gospo, ki je poskusila svojemu desetletnemu edincu pojasniti skrivnost rojstva. Otepala se je v prilikah in prisposodobah, klicala na pomoč rastlinstvo in živalstvo. Toda vpraševalec je bil še vedno nezadovoljen: »Sicer mi pripoveduješ, kako pride dete iz krila (ventre) svoje matere, ali kako pa pride noter?« ... Sicer pa, kadar vse obrazlo-

žite otroku, veste li za posledico? »Glej, glej!« si poreče fantič ali deklič, »tote pa moram poskusiti!«

Tudi gospa Durandova, doktrica, z grozo zavrača slednjo misel na profilaktično vzgojo, sklicujoč se na Alfonza Daudeta, ki meni, da se dečki dovolj urno poučijo na ulici ali iz dnevnikov, mladenkam pa da ne kaže z zoprno fiziologijo razdirati iluzij.

In vrli Durand je rentočil proti nevarni novotariji, katero je započel J. J. Rousseau z zloglasnim »Émilom«.

Tudi pesnik P. Léautaud je mnenja, naj mladi Daphnis sam vzgoji svojo Chloeo in obratno, kakor v Longusovem pastirskem romanu.

M. Réja se je potem oglasil na jugu, v Marseilleu, pri zastopniku znanstvenega racionalizma: Jean Marestan je objavil delo *L'Éducation sexuelle*, tiskano v 200.000 izvodih, kjer zahteva biološko moralo, osnovano na potrebah človeške narave in njihovi zakoniti zadostitvi.

»Mar ni klavarno, če vam desetletno dekletu sveto veruje, da otročički rastejo na zelniku!«

(Nemcem jih nosijo štorke, med Ribnico in Ložem pa prihajajo iz velike kadi. Neki dečko mi je skrivnostno zupal, da prihajajo iz — glave. Morda je čital v Staretovi zgodovini, da se je Ate-na rodila Zevsu iz glave.)

In Marestan je dokazal nejevernemu sobesedniku svojo trditev. Soseda je bila odšla za trenutek na trg. Vrnivši se, začuje grozen vrišč. V sobi stoji mladi Serafin čisto gol in pred njim njegova sestra, s škarjami v rokah, pripravljena, da mu odstriže ... sleherno nado na potomstvo (tout espoir de postérité)! Nesrečna mati jame zmerjati mlado zločinko, ki se odreže povsem nedolžno: »Pa saj ni nič hudega, mamica ... hotela sem mu samo porezati to grdo kožo, ki visi od njega...«

(Tako bi se bila ponovila zgodba, kakršno je zakrivila pred 50 leti v večjem kraju na Dolenjskem pijana »popkarica« ali babica pri novorojenčku, ki je po 20 letih doživel ljubezensko tragedijo, vredno Maupassantovega peresa.)

S 7., 8. ali 9. letom se otrok vprašuje, odkod prihaja. Tako se spominjam, da mi je rekel brat, ko še ni hodil v šolo: »Ti, kako se pa delajo otroci?« Odgovoril sem mu, da bo že pozneje izvedel.

Tako odgovarja večina ljudi, če že ne nahrulijo sitnega radovedneža. Sicer pa ta najde v šoli ali na cesti dobrovoljnega učitelja, ki z veseljem razlaga neofitu pomen organov med kolenom in pasom. Pisca teh vrstic je kmetski teleban poučil na tako robot način, da sem mu pozneje večkrat želel mlinskega kamna okoli vratu. Še vsaka ženska ne najde vselej dovolj obzirnih besed. Spominjam se Novomeščanke, ki ji sin po njeni razlagi tri dni ni mogel zaspiti; vse je mislilo, da se mu bo pamet zmešala.

Letos pa, ko so na dveh srednjih šolah dravske banovine zasledili precejšnje število posnemalcev Mojzesovega Onana, je neka mati takisto razodela svojemu sinu, kako in kaj: dečko se je krčevito razjokal.

Ali dajmo spet besedo Marcelu Réji. Ta pripoveduje o zdravniku, ki je šel v vas k prijatelju, velikemu posestniku, in je spotoma v gozdiču pregnal nečistujoč parček.

Nekaj trenutkov pozneje mu je veleposestnik predstavil uglednega trgovca in so kramljali. Doktor je omenil nepri-

jeten prizor. Oba sobesednika sta odložno grajala vzgojo podeželske mladine, ki brez sramu gleda živino pri parjenju, ali celo svoje roditelje. Oba sta poveličevala svojo metodo, ki je spodobna in obzirna. Posestnikova hči je bila navzlic svojim 12 letom čista »kakor angelček božji«. Trgovčevemu sinu pa ni še nikoli dvoumna misel dahnila po kristalu njegove duše.

V tem trenutku vstopita prečista Romeo in Julija. Doktor takoj spozna v njih ono zaljubljeno dvojico iz gaja... in z največjo težavo drži jezik za zobmi... Ima pa tudi sam sina. Da ga obvaruje skušnjav, ga sklene poučiti. A preteklo je dvajset let, pa ga še ni poučil.

Zadeva je res kočljiva. Kaj mislijo o njej moralisti?

V času, ko je bil še kanonik, je pariški nadškof Verdier izrekel besede:

»Bolestno in poniževalno bi bilo za naše ubogo človeštvo, če bi trdili, da je področje, iz katerega izvirajo vrelci življenja, edino, ki naj ostane zaprto vsakemu pedagoškemu in celo znanstvenemu napredku. Po našem mnenju je tak-

»SVATBA« (M. Sachse-Schubert — izrezanka)

tika molčečnosti, povzdignjena v sistem ali predlagana kot vodilo, nevarna taktika in očitno kvarna tako otroku kakor družbi.«

Apostol te ideje se zove abbé Viollet, ki hodi predavat v Club du Faubourg in drugod, ki vodi društvo krščanskega zakona AMC (Association du mariage chrétien) in je napisal knjigo »Education de la pureté et du sentiment«. Obsoja prenapeto katoliško sramežljivost in se zdi nekaterim predrzen, a lani mu je papež Pij XI. izrečno čestital za njegovo delovanje.

Réja je posetil še drugega duhovnika, ostrega grajalca naše dobe: abbé Bethléem nima osebnega mnenja, ni ultra-Viollet, akoprav pozdravlja boj svojega sobrata, ter občuduje encikliko Casti Connubii.

»Zveza francoske mladine proti družabnim uimam« obsega katoličane, žide, protestante, svobodnomislece, skavtinje, mednarodne dijakinje, viteze miru, mlade teozofe itd. V svojem glasilu »Voix des jeunes« se bojuje proti pijančevanju, pornografiji, spolnim boleznim, slabim stanovanjem itd. Steje do 3 milijone članov, ki propovedujejo kot abbé Violet popolno spolno vzdržnost izven zakona, vendar ne na podlagi transcendentalne npravnosti, ampak v imenu svojega človeškega dostojanstva. Eno-stavna je rešitev spolnega vprašanja pri njih: spolni nagon so kar izločili. Škoda,

da ne spravijo še lakote in žeje s sveta!

Evgen Humbert, ustanovnik in ravnatelj glasila »La grande Réforme«, je našel pravo rešitev po vodilu: Niti don Juan, niti sv. Laber, ampak človek. Vendar za svoje pisanje sta morala on kakor njegova žena sedeti dva meseca v zaporu. Njunih nazorov se drži tudi znameniti pariški porodničar dr. Devraigne, ki priporoča spolno vzgojo: »Deci ne smemo nikoli lagati, postopoma ji je treba razodevati resnico po 7. letu.« Enako veliki apostol evgenizma in zavestne roditve, dr. Sicard de Plauzoles, načelnik mednarodnega združenja proti venerični nevarnosti (Union Internationale contre le péril vénérien, s sedežem v Rue de Lisbonne). Pisatelj je obiskal tudi državni zavod za zdravstvo, kjer mu je načelnik dr. Bourgoin obrazložil, kaj se vse stori za pouk mladine v seksualnih problemih.

Ob sklepu poudarja naš pozvedalec, da delujejo v spolnih zadevah tri struje, ki nimajo nič skupnega s šolami kurtizan v Astartinih templjih, niti z navodili Kama Sutra. Staro npravstvo se še čvrsto drži. Zase ima častite občane, izročilo, navado, mistike, ostarele, neognjevite ljudi. Nekoliko tal popusti, da more ostanek tem huje braniti. Vendar ta skupina je menda pozabila, da najde mladenič glavno polteno pobudo v svojih žlezah.

Nova resnica je na pohodu. A doslej se še ni pregrešila s preveliko naglico. K

»CVETLIČNA FANTAZIJA«

SKOZI MAROŠKO PUSTINJO NA VISOKI ATLAS

DR. OSKAR REJA

NADALJEVANJE

Iz našega tabora je trajal vzpon na najvišji vrh Tubkal dva dni. Pot vodi najprej od vasice Arund eno uro po dolini Ued Mizan navzgor do kraja, ki mu domačini pravijo »Šamaruš«. Tu je konec doline, odnosno se prvotna dolina razcepi v dve strmi visoki dolini. Desna je, če smo obrnjeni proti jugu, nekoliko položnejša in po njej vodi pot do glavnega sedla, preko katerega se navadno potuje čez glavni atlaski greben na njegovo južno stran. Ta pot vodi tudi na Tubkal.

Pri »Šamarušu« se spajata potoka iz obeh strmih dolin in tvorita lep tolmun. V bližini tega tolmuna je velika previsna skala, ki služi domačinom kot zavetišče in ga tudi turisti porabljajo ob slabem vremenu. Od Šamaruša do sedla traja vzpon še štiri ure, vendar pa zavije pot na Tubkal že prej na levo. Samostojno potujoč turist bi je ne našel, kajti vstopiti moraš s steze naravnost v strm grušč, kjer je najmanj izgleda, da bi tod peljala kaka turistovska pot. Najbolj nerodno je pri tem, da je ves čas vrh Tubkala neviden in ga zagledaš šele, ko si že skoraj na vrhu.

To mesto si je najlažje zapomniti po ogromni skali, ki leži popolnoma osamljena tik steze na zeleni tratnici nekoliko višje nad potočkom. Nadalje so v bližini te skale še neka druga zelo zanimiva bivališča. Kakor po naših planinah, tako srečaš tudi po Atlasu črede ovac, ki v skalovju mulijo revno hrano med bodečimi travnatimi grmiči. Pastirji stanujejo v nekakih brlogih, ki jih nazivljejo »azib«. Izberejo si kako previsno skalo, jo spredaj ograde s primitivnim zidom ter puste majhno odprtino, da lahko zlezajo v ta brlog. Tam kjer zavije pot na Tubkal, je nekaj takih azibov, ki so zelo pripravi za bivakiranje. Tu navadno turisti prenoče in so že v višini 3050 m.

Drugega dne se zjutraj napote po strmem grušču navzgor, ki pa preide nekoliko kasneje v strmo »visečo« dolino. »Viseča« dolina pomeni v geografiji dolino, ki preide na svojem dolnjem koncu pravokotno v večjo glavno dolino, dno njenega ustja pa ni v isti višini z dnom večje doline temveč nekoliko višje. Ime-

novana viseča dolina je zelo divja in vsa prepolnjena s skalami, ki so se odtrgale s pobočja Tubkala. Taki kameniti plazovi so zmerom mogoči in turist mora

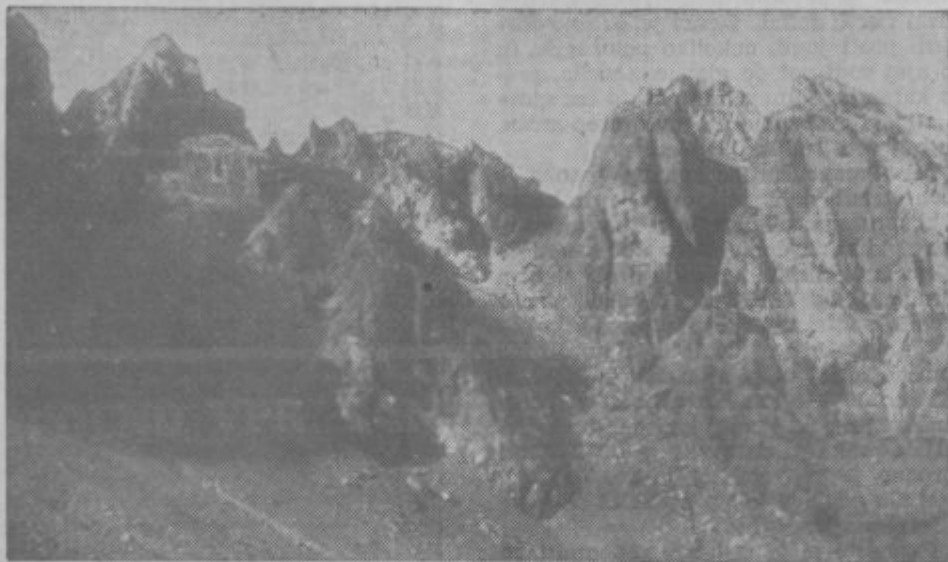
Avtor potopisa (slonec ob piramidi)
na vrhu Dubkala

biti zelo oprezen. Pri povratku se je odtrgal tak kameniti plaz, toda mi smo bili že doli pri azibih. Slišali smo strašno bobnenje in videli dviganje ogromne količine prahu. Skale so izredno pestrih barv, od rdeče pa do črne. Črne skale so kakor ožgane in so popolnoma kompaktne in masivne strukture, sami znaki, da je to kamenje vulkanskega porekla. Dve uri prestopaš med tem skalovjem, preden doseješ na greben. Vesel si, da si se rešil tega pekla, vendar pa vrha še ne vidiš. Še dobro urco po grebenu v smeri proti jugu in potem se znajdeš na toliko željenem vrhu.

Čim višje se vzpenjaš, tem lepši postaja Atlas. Poudariti moram, da se kot turist ne prištevam k plezalcem. Zato naj mi cenjeni bralci oprostite, da ne opisujem kakih vrtoglavih plezalnih dogodkov. Rečem pa, da je v Atlasu dovolj prilike za tovrstno planinstvo. Grebeni in vrhovi so zelo razsekani in strmo padajo na južno in severno stran. Tubkal sam je do zdaj zavzet samo z zapadne in vzhodne strani. Z zapadne strani, po kateri sem se tudi jaz na njega povzpел, je zelo lahek. Ni nič težji kot naš Stol ali pa Begunjščica. Na severni in južni strani pa so stene, ki jih do zdaj še ni

navdušenega turista velik udarec. No pa Eolus mi je bil milostljiv in je pravočasno razgnal vse oblake. Na vrhu je padalo nekaj časa še celo »babje pšeno«.

Na vrh sem stopil nekako ob osmi uri zjutraj popolnoma sam, kajti tovariši so bili prepočasni, meni pa se je mudilo na vrh zaradi pretečega slabega vremena. Sedel sem v zatišni kotiček nad južno steno in strmел proti neznani Sahari. Ta trenutek lahko štejem med srečne trenutke svojega življenja. Kajti izpolnila se mi je spet ena želja še iz tistih otroških let, ko sem začel posečati šolske klopi in dobil iz zemljevidov prve pojme

Grebeni ATLASA

nihče preplezal. Na vrhu so Francozi zgradili železno piramido, ki jim služi kot triangulacijska točka za merjenje okolnih manjših vrhov.

Razgled s Tubkala je bil veličasten. Proti severu se je razprostirala maroška pustinja, v kateri se je dobro videla oaza z glavnim mestom Marakeš. Proti vzhodu in zapadu so se vleкли nadaljnji vrhovi glavnega atlaškega grebena. Na južni strani štrle proti nebu grebeni nižjega Anti Atlasa in oko doseže že tudi prve početke nepregledne saharске puščave.

Tistega dne, 12. avgusta 1932, ko sem se povzpental na Tubkal, nam ni bilo vreme prav naklonjeno. Kljub redkemu deževju v teh krajih, je vendar ta dan nebo nekoliko nagajalo. Že sem se bal, da mi bodo oblaki preprečili dostop na vrh in me s tem najgloblje užalostili, kajti priti iz oddaljene Ljubljane, štediti denar vse leto in ne doseči smotra, je za

o velikosti in lepoti naše zemlje. Isti občutek sem doživel tudi takrat, ko sem na svojem potovanju na Spitzberge in še dalje v smeri proti severnemu tečaju dosegel mejo večnega polarnega ledu in strmел opolnoči pri svetlobi polnočnega sonca v brezmejno ledeno puščavo. Dalje štejem kot srečen trenutek tudi tisti moment, ko sem po trudapolnem vzpenjanju v burji in snežnem metežu vendar dosegel najvišji vrh Evrope, Mont Blanc. Ali pa srečen trenutek je bil tudi takrat, ko sem se spustil v žrelo Vezuva, napolnjenega z žveplenim dimom in po mučnem kašljanju stopil na rob vulkanskega žrela ter zrl v ognjeno jezero, v katerem so bučne detonacije in eksplozije mešale žarečo lavo. Taki in slični trenutki ostanejo človeku v nepozabnem spominu.

Ko sem se tako oziral na vse nebeške strani, sem opazil na zapadnem grebenu

Tubkala tri turiste. Zaukal sem po naše in takoj so mi odgovorili s sličnim vriškom. Bili so to naši fantje in sicer trije Tržičani, ki so delali ture na svojo pest. V turističnem pogledu so oni od vseh tovarišev največ naredili. Preplezali so ves glavni greben od glavnega zapadnega sedla preko Tubkala in dalje preko Likumta do nekega drugega sedla, pod katerim leži vasica »Tašdirt«. Zato so rabili šest dni in petkrat so morali bivakirati. Po preteku ene ure je g. Dougan priplezal do mene na vrh Tubkala, kjer sva se veselo pozdravila in sicer v slovenskem jeziku, kajti g. Dougan govori zelo dobro slovensko tržaško narečje. Ponosen sém bil nato, da je na vrhu najvišje gore v Atlasu tudi že donela slovenska govornica. Kmalu nato sta pripela še ostala dva Tržičana in tudi moji zakasneli tovariši.

Pri tem naj omenim sistem spalne vreče, ki si jo je po dolgih preizkušnjah sestavil g. Dougan. Ta vreča se je obnesla kot najboljšo sredstvo za spanje na prostem. Blago je iz surove svile, s katero pokrivajo tudi aeroplane. Izrezano je tako, da je pri nogah nekoliko ožje kot pri gornjem delu telesa. Dva taka kosa sta potrebna, ker se med oba da še gosji puh. Nato se ta dva kosa prešijeta skupaj tako, da tvorita nekako prešivano odejo. Obe prešivani odeji da sta potem vrečo, na katero se mora prišiti še dno, ki je na sličen način napravljeno z gosjim puhom. Vreča se pri vratu lahko zadrigne tako, da moli samo glava ven. Taka vreča je zelo topla in ne tehta več kot poldrugi kilogram. Kakor mi je Dougan pravil, je v tej vreči in zaviti še v vrečo sistema Zdarsky že spal pozimi na snegu na najvišjih vrhovih v Dolomitih, ne da bi ga le malo zeblo.

Še istega dne smo se vrnili po isti poti v naš glavni stan. Dva dni sem nato počival in ogledoval življenje domačinov. Najzanimivejši so proti večeru, ko vročina nekoliko pojenja. Tedaj priženejo svoje kravice k potoku na pašo, obdelujejo svoja polja ter jih umetno namakajo. Krave čuvajo majhni dečki, ki prepevajo svoje domače, otožne pesmi. Zelo so zanimivi, ker pojejo dvoglasno. Njih melodije so zelo slične našim južnosrbskim in makedonskim.

Po dvodnevem počivanju sva se podala z nekim profesorjem iz Mannheima na drugo veliko turo, na drugi najvišji vrh, na Likumt, ki je visok 3910 m. Iz našega tabora je tura trajala tri dni. Vzela sva spet Hasana s seboj ter svojo

prtijago natovorila na oslička, ki nama jo je ponesel do vznožja Likumta, do koder je bilo od našega tabora pet ur hoda proti vzhodu. Tu leži tudi vasica »Tašdirt«. Te ture ne bom posebej opisoval, ker je zelo slična prvi. Prvo noč smo bivakirali visoko pod grebenom. Naslednjega dne smo srečno dosegli vrh in se podali na južno stran v vas »Tizeldaj«, ki je še bolj zapuščena kot Arund. Tu smo pod neko skalo bivakirali. Tretjega dne smo se dvignili spet navzgor ter prekoračili sedlo »Tizi Tahnart«, ki loči Tubkal od Likumta. Na tem sedlu nas je ujela nevihta in smo premočeni dospeli do šamaruša, po dolini, o kateri sem prej rekel, da se odcepi na koncu doline Ued Mizam na levo. Tu smo se pod neko cipreso, ko je nevihta jenjala, posušili in se vrnili domov.

Čez dva dni smo pospravili tabor in se vrnili po isti poti do Asnija. Tu smo prespali pod oljkami eno noč. V Asniju smo pri pogledu nazaj na Atlas veliko bolj uživali kot prej, kajti zdaj smo že poznali posamezne vrhove, ki so nam vzbujali prijetne in neprijetne spomine. Drugega dne je dospel naš avtobus in odbrzeli smo nazaj v Marakeš.

DALJE

Schneider: JADRNICA (Izrezanka)

LJUBEZEN V DOBI ROMANTIKE

MARCEL ROUFF

Pomlad v l. 1833., torej točno pred sto leti, zasluži morda bolj nego vsaka druga, da bi jo upoštevali v zgodovini src, lepe književnosti in umetnosti. Doba romantike je bila v polnem razmahu in to, mogoče bolj nego vse drugo, je vplivalo, da so se srca njenih glasnikov vnemala v nepremagljivi strasti. Morda je bila ta pomlad tudi sama na sebi lepša in bolj vroča nego katerakoli druga pred njo ali za njo.

V marcu 1833. se je George Sand, potem ko je bila naprosila slavnega kritika Saint Beuva, naj ji ne predstavi Alfreda de Musseta, ki ji očitno ni ugajal zaradi svojega dandizma, po naključju znašla v pesnikovi družbi na nekem dinéju »Revije dveh svetov«. Dva tedna pozneje sta bila že oba v polnem viharju čustev. V decembru istega leta sta odpotovala v Benetke.

V mestu dožev in prekopov sta začela z najbolj čudnim poskusom, da bi svojo romantično ljubezen spremenila v živo resničnost. Ta dva mlada človeka — Mussetu je bilo tedaj tri in dvajset let, Sandovi devet in dvajset — ki sta se bila izgubila v svoji čustveni pustolovščini, sta hotela za vsako ceno utopiti v lirizmu svojih src in razvnetju svoje medsebojne posesti spomin na svoji, dovolj razuzdani preteklosti. Nova ljubezen naj bi izmili in očistila vse, kar je bilo. Toda ljubezen brez neviht, dvomov, ljubosumja in žrtev ni bila nič za romantična srca. Tedaj je nastopil doktor Pagello, medtem ko je imel Musset napad nepristne kolere: kajti boji romantičen, poet in zaljubljen, kolikor hočeš, vendar nisi brez črevesja. Ali kakor pravi veliki skeptik Heine: tudi najbolj vzvišene solze se končajo z vsekovanjem. Pagello je torej nastopil in je spočetka ves srečen sprejel lepo, slavno ljubico, ki mu jo je bolnik ponudil v napadu požrtvovalnosti in v poželenju po mučenju samega sebe. Nedo dolgo potem se je Sandova s svojo krepko naravo temeljito ozdravila Pagella in obenem Alfreda. Musset je izšel iz te krize na smrt pobit, zapit, oslavljen, a v največjem razmahu svojega genija. Nikoli pa ni pozabil oči svoje »velike George«, gledal jih je celo na dnu absinta, ki ga je popival

GEORGE SAND

v velikih množinah v kavarni Regence. Pod vplivom teh oči je napisal »Noči«, »Pismo Lamartinu« in nešteto drugih mojstrovlin.

★

Medtem ko je Musset na ta način našel in izgubil svojo usodno žensko, je imel glavar francoske romantične šole Victor Hugo v Parizu dovolj razlogov za slabo voljo in žalost. Drama »Kralj se zabava« mu je propadla v tem letu na vsej črti, žena, ki mu je bila prva in najvišja ljubezen, mu je že dolgo s svojo nezvestobo grenila življenje. Cutil se je razdvojenega, samotnega in nesrečnega, a tudi prostega vseh vezí. V tem stanju so ga zadela nema razodetja, ki mu jih je s svojimi lepimi očmi pošiljala med skušnjami Juliette Drouet, igralka tretje vrste, ki ji je bil namenil malo vlogo princese Negroni v »Lukreciji Borgiji«. Hipoma se je med obema vnela ena najbolj brzih in nepričakovanih ljubezni, nepričakovanih zato, ker je Hugo že mislil, da mu nobena ženska več ne more

otajati ledu okrog srca, za Drouetovo pa se je tu življenje zaobrnilo kakor ni bilo nikoli v njenih načrtih. Ze s 16. letom je sklenila, da »postane družica kakšnega odličnega moža« in njena preteklost je bila v tem znamenju precej pestra. Princi, umetniki, novinarji so jo

Grofica D'AGOULT

bili objemali, kipar Pradier ji je ostavljal celo hčer. Toda s februarjem 1833. se je njeno življenje spremenilo: z dušo in telesom, z vso nežnostjo, ljubeznijo, zvestobo in vdanostjo je postala ponižna in

skromna družica velikega romantika. Sledila mu je v izgnanstvo, ostavila ga ni nikoli več. Po njegovi zaslugi je to postala ona, a po njeni zaslugi je on, menda kot edini pisatelj te dobe, doživel pokoj srca. To je bila edina velika zgodovinska ljubezen iz pomladi 1833., ki ni poznala viharja, oblakov in ločitve, razen tiste, ki jo zapisuje smrt. Mojster romantične šole je bil manj romantičen nego njegovi učenci.

★

Tretja dvojica, ki se je združila v tej pomladi, je bila Liszt in mlada grofica d' Agoult. Zgodilo se je v Ženevi. Tudi to je bila strastna in romantična ljubezen, a zelo nesrečna za lepo ljubimko. Moški je pokazal navzlic svoji velikosti sebičnost in cinizem, ki se ni ustavljal niti pred intimnimi in družinskimi mukami svoje prijateljice. Ona, ki je bila dovolj romantična in nekoliko v Byronovem načinu prelomila vse vezi s svetom, svojo kasto, svojim domačim ognjiščem, »da bi živela svoje življenje«, je našla v lepem Lisztu samo virtuoza, ki se mu je laskala ta aristokratska avantura, a mu je poželenje šlo bolj za uspehe na koncertih, za zmagoslavja pred občinstvom. Bil je pijan od aplavzov in tudi od vseh lahkih zmag, ki spremljajo slovite umetnike. Dokler ni prišel dan, ko mu je ponosna Agoult izrekla v obraz besede, ki so že dišale po zlomu: »Hočem biti vaša ljubica, toda ne ena vaših ljubic.«

Liszt je šele dosti pozneje razumel trdo trpljenje, ki ga je bil prizadejal nemu najplemenitejših ženskih src.

BOROVA KISLINA IN OPLOJEVANJE

Botanik Schmucker iz Göttingena poroča o nekem poskusu, ki jasno kaže, kako odločilen vpliv utegnejo imeti nekatere prav vsakdanje kemične snovi na najodločnejše življenjske pojave. Dognal je, da je oplojenje nemogoče brez navzočnosti vsaj malenkostne množine borove kisline. Opazoval je, da se oplojenje nekaterih vrst tropskih vodnih lilij s cvetnim prahom ni posrečilo, če n' bilo na pestičih kapljice neke tekočine. Analiza kapljice je pokazala, da gre za neko sladkorno raztopino. Ko je pa poskušal prirodno kapljico nadomestiti z umetno, se mu oplojenje ni posrečilo, dasi je preskušil nad 1000 različnih raztopin. Ako pa je katerikoli izmed njih dodal vsedlino izparjene naravne kapljice, se je poskus vselej posrečil. S tem je bilo dokazano, da mora biti v kapljici neka anorganska snov, brez katere je oplojenje ne-

mogoče. Natančnejša analiza je potem pokazala, da gre za malenkostno množino borove kisline. Sledenci poskusi z umetnimi kapljicami, v katerih je bilo samo pol milijoninke grama borove kisline, so se vsi brez izjeme posrečili.

KAVČUK ALI GUMI

Tisti snovi, ki jo znanost imenuje kavčuk, pravijo ljudje navadno gumi, neoziraje se na to, ali imajo v mislih sirovi material ali pa že požlahtnjeno blago, tako zvanj vulkanizirani kavčuk. Pravilno je, da se imenuje surovo blago samo kavčuk, požlahtnjeno blago pa vulkanizirani kavčuk ali gumi. Tudi besedi sirovi-gumi in gumijeva raztopina bi se morali zamenjati z besedami sirovi kavčuk in kavčukova raztopina, dočim je n. pr. pravilno reči: gumirana tkanina ali z gumijem izolirana žica.

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

20. POGlavJE

OSLEPLJEN OD PLJUVAJOČE KOBRE

Ali je dobil natog, naj postavi v zabojo, v katerem je bila pljuvajoča kobra, škatlico z vodo. Verjetno je, da mu to delo ni posebno dišalo, odkar je bil priča, kaj je kača naredila s psom Joe Winterja.

Zato sem sklenil, da opravi stvar sam. Najprej sem pograbil njuho iz debelega platna, ki jo imam vedno pripravljeno v bližini takega zaboja. Nato sem si poiskal prazno škatlico šardin, kj sem jo nameraval spraviti skozi mrežo. Skrbno sem razprostrl platneno pokrivalo preko mreže, nakar sem skušal nadaljevati svoj posel z malimi kleščami. Odvil sem platno za prst in pograbil s kleščami za mrežnata vratca, pri čemer sem začul sikanje živali v zaboju. Kaj se je potem zgodilo, tega se ne bom nikdar več zavedel. Spominim se samo še kosmate roke, ki je segla iz orangutanove kletke po platnenem pokrivalu. Zakričal sem na opico, da bi jo odgnal, v naslednjem trenutku sem pa začutil, kako so me oči silno zapekle kot bi jih nekdo oškropil z vitrijolom. Bil sem slep. Kobra mi je brizgnila v oči svoj strup.

Dokler bom živ, ne bom pozabil čudnega in strašnega občutka, ki me je prevzel, ko sem hipoma spoznal, da sem oslepljen. Nikdar nisem bil tako silno prestrašen — in ni me sram tega priznati.

Toda tudi v teh strašnih trenutkih nisem najprej mislil na sebe, temveč na kobro. Ali mi je že ušla iz zaboja? Če ni, ali bo našla odprtino, ki sem jo ostavil v kotu in zlezla kmalu ven. V hipu mi je šinil skozi glavo gib, kako moram narediti, da zadelam odprtino v mreži. Nato sem z bliskovito kretanjo potegnil platno preko zaboja in zamašil sem tudi z njo odprtino v mreži. Po sikanju kače sem spoznal, da je še zmerom v svoji ječi. Kaj moram narediti, da ostane platno na svojem mestu, s čem ga moram obtežiti, da se kača ne izmuzne? Spomnil sem se, da je le-

žal na tleh kos opeke, sklonil sem se in tipal za njim. Slednjič sem ga le našel, moral sem pa zadeti z roko obenj.

Ko sem položil opeko na platno, sem si moral najti pot iz skednja, ne da bi zašel v bližino orangutanove kletke. Oči so me strašno pekle. Skušal sem preračunati korake in določiti smer. Čul sem, kako je orangutan pihal in zamolklo rohnal, kar je zmerom znak, da je razjarjen, toda ker nisem prav nič videl, nisem mogel ugotoviti, kako daleč sem bil od nje.

Roke so se mi skoraj same od sebe dvigale proti očem v nepremagljivi želji, da bi si jih praskal in drgnil. Moral sem zbrati vso svojo voljo in samozatajevanje, da sem jih zadržal, zavedajoč se, da je moje edino upanje na rešitev v tem, če preprečim, da ne zalde strup v kri.

Med kratko potjo od kačjega zaboja na prosto, se mi je zdelo, da je pretekla cela večnost. Ves čas me je morila strašna bojazen — strah pred smrtjo ali pa trajno slepoto. Neprestano mi je vstaja v mislih slika tožečega Joe Winterjevega psa, ko ga je zadel strup strašne kobre, in njegova nagla smrt.

Omahoval sem naprej in vsak korak se mi je vlekel kot leto, ko sem si tipal pot preko vijugastih tal. Slednjič, ko se mi je zdelo, da je preteklo več časa nego sem ga prebil na zemlji, sem začul žgolenje kakadujev in vedel sem, da sem pri vratih. Zdaj sem zaklical Alijevo ime. Nobenega odgovora.

Oči so mi žarele od podvojene bolečine, ko sem stopil na sonce in čakal, kdaj se prikaže sluga. Trpel sem najhujše bolečine, kar sem jih kdaj preživljal.

Slednjič sem le začul šum Alijevih bosih nog na stezi in vprašanje: »Apa eni, tuan, apa eni? (Kaj je gospod, kaj je?)

Hitro sem mu povedal. Vdani prijatelj je začel miho tožiti. »Nikdar več ga ne bom videl,« je vzdihoval.

Nato je opazil, kako sem dvignil roke, da si zaščitim oči pred soncem. To ga je vzpodbudilo k delu. Ni mogel dopustiti, da bi se praskal. Pograbil me je za obe roki in jih trdo zadržal ob pasu.

»Primi me pod pazduho,« sem mu ukazal, »in odvedi me v hišo!« Opisal sem mu steklenico z neko jedko tekočino v omari, kjer sem hranil zdravila. Zmešal je vsebino z mlačno vodo in začel sem si izpirati oči z mehкими oblogami iz bombaževine. Edini uspeh je bil, da se je bolečina še bolj pojačala, vedel sem pa, da si bom na ta način izmislil dober del strupa. Zato sem nadaljeval svoje izpiranje, Alija pa sem poslal, naj hitro stopi na telefon v neki trgovini v Katongu.

Naročim sem mu, naj pokliče Winterja v Raffles hotelu v Singaporu, naj mu pove, kaj se je zgodilo in naj ga prosi, da pripelje zdravnika.

Kmalu nato sta se z avtom pripeljala Joe in zdravnik. Zdravnik mi je zapisal neko zdravilo in naročil, naj mi obvezujejo glavo z mrzlimi obkladki. Počasi mi je zdravilo začelo lajšati bolečine. Sedel sem v nastanjaču s težkimi mrzlimi obkladki preko oči, ki jih je zdravnik izmenjeval v kratkih presledkih.

Moje misli so se ves čas mudile pri pričakovanju, kdaj se bodo začeli pojavljati simptomi smrti. Z neke posebne vrste občutki sem pričakoval znakov, da je strup zašel v kri. Ugibal sem, kako bo njegovo delovanje učinkovalo. Zdaj me je pograbil krč v nogi, kot bi hotela ohrometi in bil sem pre-

pričan, da je to znak, ki ga pričakujem. Nato je hromost prešla in izvil se mi je vzdih olajšanja. Potem sem začutil neke motnje okrog hrbtnice in spet sem si mislil, da je to začetek konca. Nato me je začela boleti glava in v ušesih sem začutil zamolklo bobnenje.

Po treh urah najhujših telesnih in duševnih muk so pričele moje ugasle oči spet medlo razlikovati svetlobo v sobi, ko mi je zdravnik izmenjal obkladek. Še ena ura in začel sem polagoma videti. Toda strašne bolečine so se nadaljevale.

Joe je ostal vso noč ob moji strani in se krepil od časa do časa z dolgimi požirki viskija.

Zdravnik, ki je okrog polnoči odšel domov, se je zjutraj vrnil. Oči so mi bile podplute, kot bi popival deset let. Toda videl sem spet. Zdravnik me je skrbno pregledal in izjavil, da sem ozdravel.

Naravoslovci, s katerimi sem se razgovarjal kasneje o tej zadevi, so bili vsi mnenja, da je bila najbolj značilna točka v mojem opisu pogina Joejevega psa, da si je žival besno praskala oči, ko je kača štrcnila vanje svoj strup.

Mogoče mi je rešil življenje Ali, ko me je prijel za roke v onih kratkih trenutkih agonije pri skednju. Če bi si mel oči, bi me gotovo pograbila smrt.

Naj še pristavim, da sem teden nato prav tako dobro videl kot poprej. In danes vidim tako različno, da bi lahko vrgel zanko na letoče čapljo.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

STEKLENI DROBCI V TELESU

V bolnici newyorškega predmestja Brooklyn je nedavno umrl neki bolnik, pri katerem so po raztelesenju našli v prsni dveh drobca stekla, oba po 1,25 cm debela, 2,5 cm široka z dolžino 3,75 in 10 cm. Ti dve črepijki je nosil bolnik v telesu celih dvanaest let, ne da bi ga kolikoj nadlegovali. Steklo je prišlo v telo, ko je bil star 18 let in je ob neki priliki priletel v izložbeno okno. Ko so mu zdravniki celili rane so tista dva kosčka prezrli in organizem jih je sprejel vase ne da bi kakorkoli reagiral.

SPOMENIK GALEBOM

V Salt Lake Cityu, glavnem mestu države Utah (USA) so odkrili krasen spomenik galebom, ki nosi na podnožju ploščo, na kateri so zabeležene zasluge teh ptic za mormonski Rim. Maja 1848., so se

po izredno ostri zimi pojavili v okolici valikanski roji kobilic, grozeč uničiti mlada polja. Vse prebivalstvo, ki je šlo tistikrat šele 1700 duš, se je spravilo na uničevanje požrešnega mrčesa. Kopalni so obrambne järke in poskušali z ognjem zajeziti prodiranje kobilic, aji vse zaman. Takrat pa so iznenada prileteli jate galebov, ki so — kakor piše kronist — od ponedeljka zjutraj do sobote zvečer požrle ves mrčes. Prileteli so s svojih vilišč ob Velikem slanjem jezeru, kamor so se spet vrnile po končani moriji. Čez dve leti so se kobilice spet pojavile in tudi pot so prileteli galebci in rešili farmerje grozečega opustošenja. Poslej se je uveljavila nekakšna ljudska justica, ki je pod strogimi kaznimi zabranjevala pobijanje galebov in zatiranje njihovega zaroda. Te stroge prepovedi so se kasneje upoštevale tudi v državnih zakonih Združenih držav.

DRAGE ZMOTÉ

Že pred vojno so ribiči na Scillyskem otočju v južni Angliji zahtevali in dosegli zator mnogoštevilne naselbine pomorskih ptičev, zlasti onih, ki jih znanost imenuje Sula bassana, po otoku Bassu na zapadnem bregu Škotske. Ti veslonožci so namreč uspešneje lovili slanike nego ljudje. Bržko so izginili ptiči, so izginili tudi sladi ali slaniki. Človek je bil nekaj pozabil: odbrežni sledi žive na počini (= širokem, prostranem morju), kjer potujejo v dolgih vlakih za drobno hrano, za morskimi živalcami, za planktonom, ki se razvlja po guanu, ptičjem gnoju. Ko so ribiči dognali svojo zablodo, so prosili vlado, naj zopet uvede po krivem pregnane ptice. A vsi poskusi v tej smeri so se izjalovili.

»Osel gre le enkrat na led.« — Baš to je oslovstvo!

Modrec ve: Danes sem pal, jutri bom plesal po njem, bi utegnil reči naš O. Župancič tudi o teh basanskih goseh*), ki se jim ni hotelo več ostati na krajih, koder so doživle tako kruto in krivično usodo.

★

Mnoga veterinarska oblastva v kolonijah štejejo danes vse velike divje sesalce za sovražnike domači živini. Svoje mnenje oprajo na dejstvo, da so zveri — odporne za tripanosome, ki jih raznaša muha ce-ce — prava ognjišča živinske kuge, ki pokončuje naselniku živino.

Cisto tako kakor ribiči zahtevajo torej pogubo divjih zverin.

Ali kadar te izginejo — ugovarjajo nekateri strokovnjaki — se bodo muhe ce-ce, ki ne živé od zraka, zakadile s podvojeno silo na živino in na ljudi, povzročajoč nove izbruhe tripanós. Pa še nekaj: domačini, ki nimajo živine, bodo jeli belcem izmikati živali, če ne bo po hosti več kaj loviti. Razen tega je dr. Duke nedavno s poskusi dognal tole o spalni bolezni: ako se prebivalci kakega kraja, koder razsaja to strašno zlo, začasno drugam preselijo, prenašajo muhe tripanosome na nove goste, divje živali, potem pa izgubijo svojo škodljivost pri človeku.

Kazalo bi potakem dvakrat preudariti, preden se izvrši živinozdravilski naklep. Pomisliti je tudi to, da se po navadi vsako človeško poseganje v naravno gospodarstvo plačuje s polomom. (k)

*) Naše nazivje za prirodopis je sicer precej razvito. Nekí prirodoslovec mi je povedal, da ima Neumann v svojem slovarju, ki prinaša izraze vseh evropskih jezikov, n. pr. za Tropikvogel le nemški, latinski in slovenski naziv. Vendar zaman sem povpraševal za Sulo bassado, ki se ji pravi po angleško: gannet, po francosko: fou (= tepec), po nemško: (Bass) tölpel ali Basangana, po češko: terej obecný. Glasovno bi se češkemu bližali naši izrazi za telebana: terus, tére, terec. Pa krstimo te plavutonožce za: navadne terce.

ČLOVEK IN DOM

OTROŠKA SOBA

Kjer je več manjših otrok v družini, je nujno potrebno, da se ena soba določi in pripravi za njih bivanje in igranje čez dan, je pa obenem lahko tudi spalnica zanje. Otroška soba mora biti zračna, svetla in obrnjena na sončno stran. Dobro je, da je okno zavarovano s primerno mrežo, posebno, če je v višjem nadstropju. Na vsak način je treba položiti posebno pažnjo tudi na opremo otroške sobe. Tu se ni treba ozirati na lepoto in dragocenost pohištva, pač pa na praktičnost otroške potrebe. V sobi naj bodo le resnično potrebni deli in predmeti opreme, naj ostane čim več prostora za gibanje in igranje, da ni treba pri vsaki otrokovi kretnji trepetati, da bi se otrok kam zadel in udaril ali da bi kaj pokvaril. Otroci nimajo smisla za kak poseben luksus in komfort. Narobe, ta jih le ovira pri svobodnem in brezskrbnem gibanju, ki jim je nujno potrebno. Pohištvo bodi zakroženih oblik, brez ostrih robov, vogalov in okraskov, tudi naj bo priročno za otroka, da isti, ko dovolj doraste, lahko sam pride do svojih igrač in jih po igri zopet lahko sam pospravi. Igrače naj ima spravljene po predalih pri tleh in nizkih policah. Belo lakiran zaboj, zagrnjen spređaj z rožastim zastorčkom, je lahko hlevček za konjička in medvedka, hiša za punčke, postaja za železnico in shramba za druge igrače. Tako se otrok igraje privaja reda. Dobro je, da ima otrok, dokler je še manjši, zanj primerno mizico in stolček, da se lahko samostojno giblje in ga ni treba dvigati in jemati z visokega stola. V sobi pa naj bo tudi primerna miza in stol za odrasle.

Poseben odstavek gre tudi barvam otroške sobe. Stene naj bodo svetle; svetlo zelena barva poveča sobo in ji daje prijetno svetlobo, prav tako medlo rmena ali rožnata barva. Vse te barve učinkujejo toplo. Bodo naj tudi gladke brez velikozorčastih okraskov in vijugastih marog, katerim otroške oči zaman iščejo začetka in konca in tudi pomena, ter se pri tem utrujajo živci. Primerne pa so vesele bordure pod stropom iz živalskega, cvetličnega ali pravljíčnega sveta. Lahko pa izostane tudi bordura in namestu le razobesiš po stenah nekaj veselih slik, ilustracij iz pripovedk in pravljíc. Okno zaštri s svetlobarvnimi, najbolj belimi pralnimi zastori in skrbi, da prežarka svetloba dneva ne draži otrokovih živcev, posebno ne, kadar spi.

H koncu še par besed o otroških igračah. Kupi otroku take igrače, ki si jih želi in ugajajo njemu, ne tebi. Cena naj ne presega tvojih moči. Razne tetke in strički radi kupujejo otrokom dragocene igrače, da se z njimi prikupijo otroku, se postavijo pred starši in tekmujejo med sabo v razvajanju otroka. Materam se takih igrač zdi

škoda in jih spravijo, da bodo za tedaj, ko bo otrok bolj razumen. Otroku ostanejo ekomine, joka za zaklenjeno igračo in je slabe volje. Ko pa je večji in pametnejši in dobi igračo v roke, ga več ne veseli, ker ji je že odrasel. Po navadi se otroci igrače tudi kmalu naveličajo in jo že po nekaj dnevih puste ležati pozabljeno v kakem kotu. Poberi tako igračo in jo shrani, da je otrok ne bo videl. Ko mu jo čez nekaj časa spet daš, bo imel otrok z njo spet veselje, kakor da je nova. Če pa imaš nekoliko fantazije, pa saj jo mora imeti vsaka mati mnogo, lahko narediš sama novih igrač. Vse ti pri tem pride prav: stare škatle, svetli gumbi, ki so zdavnaj prišli iz mode, lesena kolesca od sukanca, pisane krpe, potem pa šivanko v roke in pisanih niti,

škarje, lepenko, čopčič in barve, pa lahko ustvariš otroku sama celo zalogo hišic, dreves, živalic, punčk, zibelko in voziček. Saj otroške oči vidijo navadno vse lepše. Spomnim se, da mi je mama navezala na nitko pero, ki je ušlo iz pernice, pa sem se igrala ure in ure s tem »ptičkom«, pihala sem vanj, da mi je letel po zraku in sem ga slišala celo peti. Naredila mi je vlak iz praznih škatlic od žvepienk, ki jih je navezala drugo za drugo. Če pa pridaš še košček zlatega papirja, blesteč gumb, nekoliko rdeče in rumene barve, da pomagaš otroški fantaziji, potem ti bosta trud in čas bogato poplačana, če pogledaš v dvoje otroških oči, svetlih od navdušenja, ko strmišjo v pisan čudež, ki prihaja iz tvojih rok.

—x—

ZNAMKE PRIPOVEDUJEJO

ZNAMKA, PRIČA JUNASKIH PODVIGOV

Na pričujoči znamki novofundlandske zračne pošte je ovekovečenih 6 uspeših in en ponesrečen preokooceanski polet. Junaški letalci so bili deležni zvrhane mere čaščenja, nesrečneži, ki so poginili pri teh podvigih, pa samo bežne solze v spomin.

Na enem teh poletov se je prenašala tudi pošta, frankirana s posebnimi znamkami

Novega Fundlanda. Te znamke so med zbiratelji izredno priljubljene in za nekatere vzorce so se plačale že bajne vsote. Prva znamka novofundlandske zračne pošte je bila za 3 cente, namenjena za transport s »Prvo transatlantsko zračno pošto«. Dasi je na znamki upodobljen polet v najbolj rožnatih barvah, se je v resnici ponesrečil, in letalce so komaj rešili iz morskih valov. Te znamke so se prodajale kasneje po 1500 dolarjev. Celih 14 let po prvem

poletu so se dobili vsi eksemplarji novofundlandskih poštinih znamk še za okroglo vsoto 10 dolarjev, zdaj pa ponujajo za celo serijo skoraj do 5000 dolarjev. Poslednja izdaja 1932 o priliki povratka veleletala »DO X« v Evropo se je v najkrajšem času dvignila na štirikratno nominalno vrednost.

KEMICNA MESTA

Američani imajo dobro razvit smisel za eksotična imena in tako ni čudno, da so mnoga naselja krstili celo z imeni kemičnih prvin. V reviji »Industrie and Engineering Chemistry« je objavil W. E. Rice vrsto takih krajevnih imen, ki jih je posnel po uradnem poštenu seznamu Zedinjenih držav. Tu se najdejo med drugimi mesta z naslednjimi imeni: Antimony, Calcium, Carbon, Cobalt, Gold, Iron (železo), Krypton, Lead (svinec) Lithium, Mercury (živo srebro), Neon, Radium, Silver, Sulphur (žveplo), Tungsten (volfram), Vanadium, Zinc, Bromide, Chloride, Bauxite, Hydrate, Lime (apno), Nitro, Ozon, Soda, Silica, Teluride.

FOTOMATER

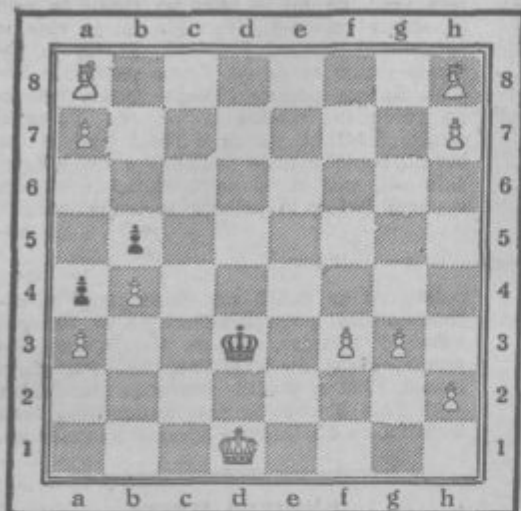
Majniška številka »Fotorevi« je prinaša med vsakovrstnim drugim materialom članek o principih silkovitosti v pokrajinskih posnetkih, ki je opremljen s slikami, članek o mikrofotografiji, o pripravah za potovanje, o snemanju visokih in nizkih predmetov, o razvijanju v tanku, beležke za mesec maj, o čuvanju fotografskih leč, o sportnih posnetkih s preprosto kamero, vprašanja in odgovore, društvene vesti, novosti iz fotografske industrije, razpise natečajev in razstav, krasne celostranske reprodukcije po delih priznanih domačih amaterjev itd. »Fotorevi« je glasilo organiziranih jugoslovenskih amaterjev in stane letno 60 Din, polletno 30 dinarjev. Naroča se v Zagrebu, Dalmatinska ulica 6, prizemno.

PROBLEM 20

Dr. E. Zepier

Prva nagrada »Neue Leipziger Zeitung«.

Mat v 4 potezah

Rešitev problema 19

1. Se5—c4.

S SAHOVSKE POZORNICE

Flohrova simultanska turneja, na katero je iz Hastingsa odšel po Angliji in Nizozemski, je prinesla mojstru važen rekord: od 322 igranih partij je zgubil samo 2, remiziral 30, dobil 290.

V proslavo jubileja šahovskega kluba »Makabi« bo meseca maja v Brnu mednarodni turnir.

Dne 25 februarja se je vršil v Parizu v prostorih ruske gimnazije spominski večer v počastitev 25letnice smrti slavnega šahista Cigorina. Slavnostne govore so zmeli v Parizu mučedi se ruski šahovski mojstri in predsednik francoske šahovske federacije. Glavna privlačnost večera je bilo predavanje starega svetovnega šahovskega prvaka, dr. Laskerja, ki so mu pridili zborovalci pristržne ovacije.

LIKANJE UMETNE SVILE

Del umetne svile, ki se prodaja, je tako zvana acetatna svila, to je neka kemična spojina celuloze z očetno kislino. Taka tkanina pa je zelo občutljiva za visoko temperaturo in se pri likanju lahko popolnoma pokvari. V tovarnah obleke in likalnicah strogo pazijo, da likalniki ne preokračijo kritične temperature, gospodinjam doma pa doslej to ni bilo mogoče. V nekem angleškem raziskovalnem laboratoriju so nedavno sestavili neko kemično spojino, ki

se tali natanko pri temperaturi 160 stopinj. Te temperature likalniki za umetno svilo ne smejo presežati. Če se pritakne na spodnjo ploskev likalnika čepek te snovi, potem mora zapustiti na tistem mestu majhno liso, drugače se ne sme likati. Postopek je res zelo preprost toda zaščiteno s patentom, tako da je razmeroma drag. V neki znanstveni reviji je bilo nedavno objavljeno, da se mesto tistih čepkov prav tako zanesljivo lahko uporablja košček sladkorja v kockah.

ZA MISLEČE GLAVE

10.

Ljubosumna žena

(PONATIS ZABRANJEN)

Mlada, ljubka žena zdravnika dr. Zamejca je bila zelo ljubosumna, kajti njenega moža so obiskovale ob ordinacijskih urah pred vsem elegantne ter več ali manj lepe dame, ki so mu razlagale svoje bolečine. »Zamejca prav za prav niti časa nima!« si je

mislila. »Rada bi vedela, kaj se godi ob ordinacijskih urah?« Kadarkoli je poklicala po telefonu, je slišala glasove tujih žensk. Kaj naj stori? Moža vendar ne more sumničiti brez dokazov.

Slednjič je prišla vendarle na veliko misel. Ko ni bilo moža v ordinacijski sobi, je storila nekaj malenkostnega in v najkrajšem času je bila pomirjena. Vedela je, da ji je mož popoizoma zvest. Kaj je storila?

Rešitev k št. 9

(Obleka na drevesu).

Tonček je iz bojazni pred psom tekal — seveda v primerni razdalji od psa — okoli drevesa. Pes ga je zasledoval in tako je postajala vrva, s katero je bil privezan, zmerom krajša. Končno pes ni mogel več preprečiti, da se je Tonček približal veji in snel z nje svojo obleko.